

Адыгэ макы

Голос
адыга

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ЛЫШЪХЪЭМ ИЮФШІЭГЪУ ЗЭІУКІЭГЪУХЪР

Пшъэрылхэр агъэнэфагъэх

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхьаклушынэ Аслъан бзэджащлэхэм пшъэдэклъыж ягъэхьыгъэнымкІэ федеральнэ къулыкъум и Гъэлорышлалэу Адыгеим щылэм ипашъу агъэнэфэгъэ Сергей Ключирэ ар нэлъасэ къафэзышыгъэ Урысыем и ФСИН идиректор игуадзэ ипшъэрылхэр охътэ гъэнэфагъэкІэ зыгъэцкІлэр Александр Протопоповымрэ тыгъуасэ алуکلэгъ.

Іофтхьабзэм хэлэжыгъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, Адыгеим и Премьер-министрэхэм я Кабинет хэтхэр, хэбзэуэхумэкІо къулыкъухэм япашъэхэр, общественнэ организациехэм ялыкІохэр, нэмыкІхэри.

АР-м и Лышъхъэ пэублэ псалъэ кышлызэ ыдэжъ къеблэгъагъэхэм шлуфэс арихыгъ, Гъэлорышлалэм ипашъу агъэнэфагъэм фэгъушъуагъ.

— Уилънатлэ узлұхьагъэм кышгэгъагъэу къулыкъум иЮфшлэн нахъ тэрэзэу зэхэцэгъэ хъунэу, шлуагъэ кытэу ипшъэрылхэр бгъэцкІлэнхэу, мылъэныкъомкІэ гумэкІыгъоу, щыкІагъэу щылэхэр дэгъэзыжыгъэнхэм уналэ тебгъэтынэу

тыкыпцэгъуы. АщкІэ тэри Іэпылэгъу тыкыпфэхъушт, — рилуагъ Тхьаклушынэ Аслъан къулыкъум ипэщакІэ.

С.Ключирэ Къэбартэе-Бэлъкъар Республикэм ит квалэу Прохладнэм кышхыгъ. 1982-рэ илээсым кышгэгъагъэу уголовнэ-гъэцкІлэ системэм иорганхэм ахэт, ІэнэтІабэмэ алу-тыгъ. 2011-рэ илээсым кышгэгъагъэу джырэ нэс бзэджащлэхэм пшъэдэклъыж ягъэхьыгъэнымкІэ федеральнэ къулыкъум и Гъэлорышлалэу Волгоград хэкум щылэм ипашъу Іоф ышлагъ. 2015-рэ илээсым мэкъуогъум и 10-м Урысыем и ФСИН идиректорэу Геннадий Корниенкэм унашъоу ышлыгъэм диштэу, къулыкъур Адыгеим щылъыгъэклотэнэу къагъэ-кІуагъ. Медальхэр, къэралыгъо

ыкІи ведомственнэ тын лъаплэхэр къыфагъэшъошагъэх.

Опытшхо, зисэнэхъат хэшлыкышхо фызилэ цыфэу, иЮфшлэгъухэм агурылоу С.Ключирэ зэрэщытыр къылуагъ нэужым гущылэ зэрэтыгъэ А.Протопоповым. Ипшъэрылхэр щытхыу хэлъэу ащ зэригъэцкІлэщтхэр, республикэм шлуагъэ къыфыхьыным зэрэпылшытхэр хигъэунафыкІыгъ. Джащ фэдэу Адыгеим иуголовнэ-гъэцкІлэ системэ зэхьокІыныгъэ фэшлыгъэн гухэлъэу щылэхэм ар кІэлкІу къащыуцугъ. Анахъ шъхьалэу къыхигъэщыгъэхэм ащыщ бзэджащлэгъэ зезыхьэгъэ бзылфыгъэхэр зыдэсхэ колониеу Мыекьуапэ дэтым ычылпІэ нэгырэ 300 фэдизмэ ателытгъэцт колоние-поселение гъэпсыгъэнэу зэрэфаехэр. Коло-

нием кыдыхэлъытгъэ инженернэ-техническэ псэуалъэхэр къагъэнэжыщтых, ащ дэсхэм Іоф зэрэщытхыгъэм фэдэу кызыэтэнэжыщт.

Мыщ фэдэ зэхьокІыныгъэхэм бырсыр къапымыкІыныр, цыфхэм ярэхъатныгъэ укьуагъэ мыхъуныр пшъэрылхэр шъхьалэу зэрэщытхэр АР-м и Лышъхъэ къыхигъэщыгъ. Колоние-поселением игъэпсын епхыгъэ Іофыгъохэр эклэ зызэхъафэрэм ыуж мыщкІэ унэшъо гъэнэфагъэ ашлышт.

— Хэбзэгъэуцугъэм диштэу Іоф шлушлэныр, обществэр къызэрэщыуцугъыгъэр къэжъугъэ-шъыпкъэжыныр — джары шъоркІэ анахъ мэхъанэшхо зилэн фаер, — къылуагъ АР-м и Лышъхъэ Гъэлорышлалэм ипашъу зыфигъазэзэ.

Бзэджащлэхэм пшъэдэклъыж ягъэхьыгъэнымкІэ федеральнэ къулыкъум и Гъэлорышлалэу Адыгеим щылэм учреждении 6 хэхъэ, непэрэ мафэхэм яху-лэу ахэм нэгырэ 2064-рэ адэс, процент 31,6-р республикэм ицыфых.

Мыщ фэдэу дахэу кыпэгъокІыгъэ пстэуми, анахъэу АР-м и Лышъхъэ, зерафэразэр, цыхъэу къыфашыгъэр къыгъэшъыпкъэжыныр ишыпкъэу зэрэпылшытхэр къылуагъ Сергей Ключирэ. Къэралыгъом, зэпхыгъэ федеральнэ къулыкъум кыгъэ-нэфэрэ пшъэрылхэр гъэцкІлэгъэнхэр ежыркІэ анахъ шъхьалэу зэрэщытхытхэр къыхигъэ-щыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.
Сурэтхэр А. Гусевым ты-
рихыгъэх.

Унагъор зэкІэми аныхъ шъхьал

Унагъом, шлулэгъуныгъэм, шъыпкъэныгъэм я Мафэ Адыгеим ирайон пстэуми тыгъуасэ ащыхагъэунэфыкІыгъ. Илээс 25-м ехъурэ зэгурылоныгъэ азыфагу илээс, лъытэныгъэ зэфырылэу зэдэпсэугъэ зэшъхьэгъусэ 70-мэ афэгъушъуагъэх.

Ахэм шыихъхэу Петррэ Февронийрэ ясурэтхэр зытешыхъэгъэ медальхэр, бгъэхалхъэхэр, шлухъафтынхэр аратыгъэх. 2008-рэ илээсым УФ-м и Премьер-министрэхэм Дмитрий Медведевым ишъхьэгъусэу Светлана мы мэфэкІым фэгъэхьыгъэу ахэр ыгъэнэфагъэх.

— Районхэм, квалэхэм ащыпсэурэ унагъохэу зэгурылоныгъэрэ гүфэбэныгъэрэ зэрылэу алытэхэрэр къащахахыи, ахэм

ятхылхэр Адыгэ Республикэм ІофшлэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхьоныгъэмкІэ и Министерствэ къагъэхьыгъэх. Шлухъафтынхэр анахъ зытефэу алытэхэрэр мыщ кышхыахыгъэх. ЗэшъхьэгъуситІумэ язэфыщытыкІэ закъоп зэплъыштыгъэхэр, къакІэхъухьэгъэ сабийхэр, къорэльф-пхьорэльфэу ялэхэр гъэсагъэу, щысэтехыпІэхэу зыплъгъэхэр ары анахъ аналэ зыте-тыгъэхэр, — къылуагъ АР-м

ІофшлэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхьоныгъэмкІэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу.

Мыекьуапэ щыщ унагъохэр ары нахъыбэу медальыр зэратыгъэр. Мыекьопэ ЗАГС-м унэгъо 20-мэ ыпэкІэ зигугъу къэтшыгъэ медальыр ашаратыгъ. Кыхыгъэщыгъэн фае, мы илээсым зэшъхьэгъусэ 512-рэ мыщ цызэгъуатхагъ.

Медальыр къэралыгъо шлухъафтынэу щытэп ыкІи фэгъэклотэныгъэ пылэп, ау унагъом игъэпытэнкІэ ащ мэхъанэшхо иІ.

— Мыщ фэдэу зэрэунагъоу зэдагъэмэфэкІын алъэклэныу тилэр макІэ, ау кыхыгъэщыгъэн фаер унагъор зэкІэми зэрапшъэр ары, — аІо ныбжыкІэхэм. — Къэралыгъом мыщ фэдэ мафэ тищыкІагъэу зэрилытагъэр дэгъу. Унагъом мэхъанэу иІэм урыгушылэ къодыенэу щытэп, ащ игъэпытэнэу иухъумэнрэ уадэлэжъэ зэпытын фае.

(Тикорр.).

Тхьамыклагъо кыызфахыжы

Мы ауыр лъэханым ныбжыкӀэхэм еж-ежырэ сурэтхэр зытырахыжъу аӀозэ (ащ «селфи» рало), ар нахь гъэшлэгъон зэрэхуштым дэгӀлэхэзэ, япсауныгъэ емыблэжхэу лъагэхэм адэклауаех, мэшлоку гъогухэм атегъуалъхэх, ащ кыыхэкӀэу тхьамыкӀэгъуабэ къяхуӀлэ.

Урысые Федерацием хэгъэу кӀоцӀ лофхэмкӀэ и Министерствэ мы гумэклӀгъом кыпкырыкӀызэ, ныбжыкӀэхэр мыщ фэдэ тхьамыкӀагъохэм ащӀу-хуымэгъэнхэм фэшӀ сурэт зытепхы зэрэмыхушт шыкӀлэхэр кызылотыкӀырэ памяткар кыидигъэкӀыгъ. Видеозепхыныгъэм тетэу ащ лъэтэгъуэу зыщыфахыгъэ лофтхьабзэр АР-м хэгъэу кӀоцӀ лофхэмкӀэ и Министерствэ шыкӀуагъ. УФ-м хэгъэу кӀоцӀ лофхэмкӀэ иминистрэ иӀэпылэгъоу, полицием иподполковникэу Елена Алексеева лофтхьабзэр зерищагъ. АдыгеимкӀэ мыщ илофшӀэн хэлэжыагъэх министрствэм ипресс-кӀулыкӀу ипашэу Гьомлэшк Байзэт, журналистхэр.

Лофтхьабзэм кызырэхӀауагъэмкӀэ, мы илъэсыр кызы-хьагъэм кызыублагъэу сурэт зытырахынымкӀэ шынагъоу щыт шыкӀлэхэм апкӀ кыкӀыкӀэ нэбгыри 10-м ядунай ахьожыгъ, нэбгыри 100-м ехуэм шьобжхэр атешагъэх хуӀгъэ. Яныбджэгъухэм, янэ-ятэхэм арагъэ-лъэгъунхэм, кызыщытхуужьынхэм дэгӀлэхэзэ, шынагъоу щыт шыкӀлэхэр непэ ныбжыкӀэхэм кызырэхӀагъэфедэхэрэр гумэклӀгъошхоу щыт, гукъау нахь мышӀэми, ащ кыкӀлӀы-клон ыльӀэкӀышт тхьамыкӀагъохэм ахэр ягушысэхэрӀ.

Мыщ фэгъэхыгъэ видеороликхэр лофтхьабзэм кыщагъэ-

лъэгъуагъэх. ГушыӀэм пае, Москва дэт псӀолъэ инэу «Москва-Сити» зыфилорэм ышъхьагъ дэдэ дэклауаехэзэ, мафэ къэс нэбгырэ пчъагъэмэ сурэтхэр зытырахы. Илъэс 18 зыныбж пшъэшъэжыеу Москва щыщым иныбджэгъухэр игъусэхэу сурэт зытырахыну метр 15 зильэгъэ псӀуалъэм

зидэклауаехэм, пшъэшъэжыер кӀефэхы ыулыкӀыгъ. Ростов хэкум шыпсӀурэ зепшъэшъэгъуитӀумэ сурэт дахэхэр зытырахых ашӀоигъоу мэшлоку гъогум тет цистернэм зидэклауаехэм, ащ къекӀолӀэрэ электролинеу вольт мин 27-рэ къэзытырэр кыуагъ. Янасып кыыхы ахэр псауу къэнагъэх,

тӀуми шьобж хыльӀэхэр ате-щагъэхэу сымэджэщым чӀлӀыхы.

Джыри щысэ заул. Челябинск хэкум шыпсӀурэ хуль-фыгытӀумэ цӀаут зыхэлъ блэу мэзым хэсыр алыгъэу сурэт зытырахыну ыуж итыгъэх. Ау блэр тӀуми къацӀкъагъ. Рязанск хэкум шыцӀ лӀтахом мэшлоку гъогум сурэт зыщытырихызэ, электричествэр зэры-клорэ линием шуани, токыр кӀеуагъ. ЛӀтахом кыагъэнэжын алыкӀыгъӀ, сымэджэщым ыпсэ щыхэкӀыгъ. Илъэс 21-рэ зыныбж пшъэшъэжыеу Москва

щыпсӀурэм кӀрахьор ышъхьэ теубытагъэу сурэт зытырихэу ыӀозэ, ар кыӀлӀауи еж-ежырэу зиукӀыжыгъ. Бэ ащ фэдэ щысэу къӀпхын плӀэкӀышт.

— ТищӀлӀыныгъэ кӀэу, дэгъоу кыыхьагъэхэм, гукъау нахь мышӀэми, шынагъохэри кызыдахы. Мы лофтхьабзэмкӀэ тэ мурадэу тилэр цыфхэр, ныбжыкӀлэхэр мыщ фэдэ тхьамыкӀагъохэм ащытыхуымэнхэр ары, — кыуагъ Е. Алексеева.

Узыгъэгъозэрэ памяткау кыдагъэкӀыгъэхэр лофшӀлӀэхэм, кӀлӀэеджакӀохэм ыкӀи студентхэм афагошытхы, мыщ фэгъэхыгъэ лекциехэр афызэхӀащӀтхы.

— Сурэт зыте-хынымкӀэ цыфым ипсауныгъэ зэрар ин рихыгъэу, идунай ыхьожыгъэу хуӀгъэ-шӀэгъэ пчъагъэ тикъэралыгъо шагъэунэфыгъ, — еӀо Гьомлэшк Байзэт. — Адыгеир пштэмэ, «селфи» зыфилорэм епхыгъэ тхьамыкӀагъо тыщырихыӀагъӀ. Арэу щытми, тиньбжыкӀлэхэр ащ

щытыхуымэнхэм фэшӀ ахэм лъэшэу тыналэ атедгъэтын фае. АперӀапшӀэ унагъом ис нахьыжхэм, ны-тыхэм мы гумэклӀгъом мэхъанэ ратын фае. Полицием имызакоу, еж обществэри кыткыоуцомэ, тилофхэм язытет бӀкӀэ нахьышу зэрэхуштым цӀч хэлъӀ.

КИАРЭ Фатим.

Шъэожъыер кыагъотыжыгъ

МэфищкӀэ узӀкӀлӀэбэжымэ зыдэщылэр амышӀэу кӀодыгъэ кӀлӀэцӀыкӀур псыхьоу Шхьэгуащэ дэж кыыщагъотыжыгъ.

— Медицине лӀпылэгъу кӀлӀэцӀыкӀум ищыкӀагъӀ. Сабыир лъэшэу пшъыгъэ, ау машхэ, цыкӀу-цыкӀоу зыпкӀ еуцожы. МэфитӀу кӀэ узӀкӀлӀэбэжымэ МЧС-м икӀулыкӀушӀэхэм ар приютым кыагъ, тыгъуасэ вертолеткӀэ Фышт кыра-щыжыгъ, — кыуагъ Кыблэ шӀолъыр лыхьон-кӀэгъэ-нэжын отрядым ипресс-кӀулыкӀу.

Краснодар кыкӀыгъэ турист купым ипашэ кызырӀуагъэмкӀэ, бэдззогъум и 5-м, тхьаумафэм сыхьатыр 12-м адэж илъэс 12 зыныбж Никита Корягын пхъэ кыыхыну кӀуагъэ ыкӀи кыгъэгъэжыгъӀ. Купыр еж-ежырэу лыхьуагъэ, ау шъэожъыер агъотыжыгъӀ.

Краснодар кыкӀыгъэ кӀлӀэеджӀкӀо купитӀу нэбгырэ 15 куп пӀпч хэтэу, зыми зыщамытхэу, Адыгеим ыкӀи Краснодар краим арыт кӀушъхьэхэм кыащакӀухьагъ.

Тхьамафэм ихуӀгъэ-шӀагъэхэр

Адыгэ Республикэм хэгъэу кӀоцӀ лофхэмкӀэ и Министерствэ кызырӀытӀрэмкӀэ, мӀкӀуогъум и 29-м кыщегъэжыагъэу бэдззогъум и 5-м нэс республикэм бэджӀшӀэгъэ 66-рэ щызэрахьагъ. Ахэр: бзылфыгъэм ебзыгъэхэу 2, машинэр рафыжыагъэу 1, гъӀпцӀагъэ зыхэлъ бэджӀшӀагъэу 12, тыгъуагъэхэу 25-рэ, хуӀнкӀэн бэджӀшӀагъэу 1, нэмыкӀхэри. Экономикэм ыльӀэныкӀокӀэ хӀбзӀэгъуцугъэр гъогъу 13-рэ аукуагъэу хӀбзӀаухуэмкӀо кӀулыкӀухэм кыыхагъэщыгъ. БэджӀшӀагъэ зезыхьэгъэ нэбгырэ 58-рэ агъэунэфыгъ, зехафын алыкӀыгъэр процент 88-м кӀлӀхэ.

БлӀкӀыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогъухэм хуӀгъэ-шӀэгъи 9 кӀатеху-хьагъ. Ахэм зы нэбгырэ ахӀкӀодагъ, нэбгыри 9-мэ шьобжхэр атешагъэх хуӀгъэ. Ешъуагъэу рулым кӀарысхэу водител 55-рэ кӀауытыгъ, гъогуркӀоным ипашъэхэр гъогъу 2928-рэ аукуагъэу кыыхагъэ-щыгъ.

МӀкӀуогъум и 30-м УФ-м хэгъэу кӀоцӀ лофхэмкӀэ и Министерствэ иотделэу МыекӀопэ районым щылэм идежур-нэ часть бзылфыгъэ горэм зыкыфигъэзагъ. Ащ кызырӀуагъэмкӀэ, мэзым хэтхэу хьалухэр кӀаугъоизэ, игъусэгъэ пенсионеркэр кӀодыгъэ. Еж-ежырэу тӀӀкӀурэ лыхьуагъэ, ау ар зыдэщылэр ыгъэунэфын ыльӀкӀыгъӀепти, хӀбзӀаухуэмкӀо кӀулыкӀухэм закыфигъэзэн фаеу хуӀгъэ.

Мы чыпӀлэм апэу кӀэсыгъэхэм ащыщ полицием иучастковэ уполномоченнэу БеданкӀо Рэщид. Ащ зехищӀэгъэ лыхьон лофтхьабзэхэм яшӀуагъӀкӀэ, автомобиль гъогум километр фӀдизкӀэ пчыжыгъэу лӀкӀыгъэ пенсионеркэр кыгъотыжыгъ. Мы мафэм ошхышхо зэрӀцыагъэм кыыхэкӀыкӀэ, бзылфыгъэм зыдигъэгъэшт лъэныкӀор ымышӀэу шысыгъ. ПолицейскӀэр ащ лӀпылэгъу фӀхьугъ, зыщыпсӀурэм ыщэжыгъ. Мэзым ухахьэмэ сакъыныгъэ кызыхӀбгъӀэфэн зэрӀфаери гуригъӀуагъ.

УФ-м и МВД иотделэу МыекӀуапэ щылэм икӀулыкӀушӀэхэм 2014-рӀ илъэсым мӀлылфӀгъум профилактическӀэ лофтхьабзэхэр зехагъагъэх. Ащ изӀфӀхьысыжыхэм кызырагъӀлӀэгъуагъэмкӀэ, Китаим кыкӀыгъэ хульфыгъэм хӀбзӀэгъуцугъэр пчъагъэрэ ыукуагъ. Тиреспубликэ исынымкӀэ фитыныгъэ зэрымӀлэм дакӀоу, хэтэрыкӀхэм якъӀгъӀкӀын ар хӀбзӀэнчъэу пылӀыгъ. ИкӀӀӀалыгъо шыцӀ нэбгырэ 11 лофшӀлӀлӀэм ыштагъэх, ахэми ящыкӀлӀэгъэ тхылхэр алӀкӀлӀыгъӀхӀ. МиграциемкӀэ ыкӀи лофшӀлӀнымкӀэ щылэ хӀбзӀэгъуцугъэр зериукӀуагъэм кыыхэкӀыкӀэ, хульфыгъэм ыльӀэныкӀокӀэ административнэ протоколхэр зехагъӀуагъэх. Лофыр зэрэмыдӀгъур кызыгурӀом, полицием иучастковэ уполномоченнэу шъхьӀихыгъэу дӀгушылагъ ыкӀи пшӀэдӀкӀыж зырымӀгъэхыкӀэ ахьӀа кӀуалъхьэу сомэ мин 51-рэ зэрӀритыштыр гуригъӀуагъ. ПолицейскӀэм мы мӀфӀ дӀдэм ипашӀэхэм зафигъэзагъ, ахьӀа кӀуалъхьэу кыратыну кызырӀуагъэр афилотагъ. Следственнэ кӀулыкӀухэм уголовнэ лоф кызыӀуахыгъ, зехафынхэр окӀофӀкӀэ хульфыгъэм лажэ зӀрилэр агъэунэфыгъ. Ащ хыкумыр кыпкырыкӀызэ, Китаим кыкӀыгъэм сомэ мини 100 тазырэу тырилъхьагъ.

ЗӀнӀкыокъур лъагъӀкӀуатэ

«Поликлиникэр регистратурэм кыщегъэ» зыфилорэ зӀнӀкыокъур Адыгеим щылӀагъӀкӀуатэ. Ащ медицинэ учреждение 21-рӀ хӀлажъэ. Псауныгъэр кӀӀаухуымэгъэным иучреждение нахь дӀгъоу цыфхэм алытӀэрэр шышъхьӀлум иаужырэ мафӀхэм анэс кыыхахын алыкӀышт.

Регистратурэм кӀеолӀэрэ пстӀуми ящыкӀлӀэгъэ врачым дӀж псынӀлӀэу зыхатхӀнхэм фытегъӀпсыхьӀэгъэ шыкӀлӀэр («электронная запись» зыфилорӀэр) ифӀшъуашӀэм тетэу гъӀфедӀгъӀным имызакоу, цыфӀу чӀзыум хэтхэм яуахьтӀэ рӀхьатӀу агъӀкӀоным, шъхьӀкӀафагъэ ахӀлӀэу ахэм адӀгу-щылӀнхэми зӀнӀкыокъум изӀхӀа-щакӀохэм аналэ тырагъӀышт.

ЗӀнӀкыокъур зӀрӀклорэм республикэм ит поликлиникӀэхэр зӀкӀэ шыгъуазэх. Ахэм кӀяуалӀэхэу, шӀоигъоныгъэ зӀлӀэхэм ацӀл кыыхамыгъӀӀу анкетӀм дӀтхӀнхэ, регистратурэм лоф зӀришӀлӀрэм уасӀ фашын алыкӀышт. Джащ фӀдӀу сурӀтхэр, видеотехыгъэхэр агъӀхьыным

ифитыныгъэ цыфхэм яӀ. Ащ ишӀуагъӀкӀэ, республикэм ит поликлиникӀэхэм ялофшӀлӀн зӀрӀзӀхӀащӀэрӀ ауплӀӀкӀун алыкӀышт. АР-м псауныгъэр кӀӀаухуымэгъэ-нымкӀэ и Министерствэ иофициальнэ сайти анкетӀэр ит. Ащ электроннэ шыкӀлӀэм тетэу цыфхэр итхӀнхэ алыкӀышт.

Цыфхэм нахь дӀгъоу алытагъӀу, нахьбӀа кызыфатхыгъэ поликлиникэм текӀоныгъэр кыды-хышт. 2015-рӀ илъэсым мӀкӀуогъум и 30-м нэс нэбгырэ 3500-м еху мини-

КІэлэцІыкІухэм ягъэмфэ зыгъэпсэфыгъо уахътэ гъэшІэгъонэу агъэкІоным Адыгеим мыхъанэшхо щыраты. Мэкьюогъум и 20-м кыщегъэжыагъэу Мыекъопэ районим ит лагерхэм ащыщэу «Зубренок» зыфилорэм илофшІэн ригъэжыагъ. Гъэмфэ зыгъэпсэфыгъо уахътэм кІэлэеджэкІо 279-рэ фэдизмэ ащ зыщагъэпсэфыщт, япсауныгъэ щагъэпытэщт.

Яуахътэ гъэшІэгъонэу агъакІо

КІэлэцІыкІухэм языгъэпсэфыгъо уахътэ зэрэзэхъэрэм, псэукІэ амалэу къаратырэм зыщыдгъэгъозенэу джырблагъэ ащ тыщылагъ. Лагерыр кызырагъэгъунэрэр нэрылэгъу кытфэхъугъ, видеокамерэхэр дэтх. Къэрэгъулым тызыщыщыр зетэлор ары нылэп шагум тыздигъэхъагъэр. ОшІэ-дэмышІэ лоф къэхъумэ, Іэпылэгъу къафэхъушт мэшлогъэкІосэ машинэри ренэу мыщ Іут.

Лагерым ипашэу Наталья Шаталовар кытпэгъокІыгъ ыкІи лoфтхъэбзэ гъэшІэгъонэу кІэлэцІыкІухэм афызэхъащэрэм ташыгъэгъозагъ. — Тхъамэфищым кыкІлоцІ лагерым зыщызгъэпсэфышт кІэлэцІыкІухэм уахътэу мыщ щагъакІорэр ащымгыгъупшъжынэу гъэшІэгъонэу, чэфэу зэрэзэхъэтэщтм тыпыл, — ело Наталья. — Тилагеры апэрэ чэзыуитІум зыщызгъэпсэфыштхэр чыристан диныр зылэжырэ ны-тыхэм ясабийхэр ары, ахэм янахыбэр православнэ гимназиэм щеджэх. Ящэнэрэ чэзыум зыгъот мэкІэ унагъохэм къарыкІыгъэ кІэлэцІыкІухэр, унэгъо Іужъухэм ащапІухэрэр ыкІи чыплэ кыинифэгъэ сабийхэу республикэм исхэр ары кекІолІэщтхэр.

Хэгъэгъу зеошхом ТекІоныгъэр кызыщыдахыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхъугъэр кыдыхэлыптагъэу военнэ-патриотическэ лъэныкъом фэгъэзагъэу лoфтшІэнэу кытфагъэнэфагъ. КІэлэцІыкІухэм яхэгъэгъу шІу алъэгъуным фэтэщэх, тарихыр къа-

фэтэлуатэ, заом фэгъэхыгъэ фильм зэфэшхъафхэр къафэтэгъэлагъох. Дзэм къулыкъу шахыным фэхъазырынхэм пае автоматыр зэханыным ыкІи охътэ кІэкІым кыкІлоцІ ар аугъоижыным кІали пшъашы фагъэсагъэх.

ШІэныгъэу алэкІэлъы хъугъэмкІэ мы мафэхэм ныбжыкІэхэм заушэтыжыгъ. Джэ-гукІэу «Зарница» зыфилорэр пстэуми агу рихыгъ. Автоматыр анахь шІэхэу зыгъоижыгъэр ыкІи апэрэ чыплэр зыхыгъэр станицэу Удобнэм кыкІыгъэ Андрей Шималиныр ары. НыбжыкІэхэм зегурьлоныгъэ, ныбджэгъуныгъэ азыфагу илыным фэшІ нэмыкІ лoфтхъабзэхэри «Зарницэм» кыдыхэлъытэгъагъэх.

КІэлэцІыкІоу лагерым къэ-кІуагъэхэр зэщыхэу, зымы фэмыгъэзагъэхэу кызырэхэмыкІырэм лагерым ипашэ тыщыгъэгъозагъ. Спорт джэгунхэм анэмыкІэу ахэм ясэнаушыгъэ кызыщагъэлыгъон алъэкІышт лoфтхъабзэхэри зэхъащ. КружокипІлымэ лoф ашІэ. Адыгэ къэралыгъо университетым студентхэу Аделия Киселевар Ирина Селезневарэ ныбжыкІэхэр сурэтшІыным фагъасэх, краеведческэ кружокыр ехы тарихымкІэ ыкІи информатикэмкІэ кІэлэегъаджэу Александр Лебеденкэм, православнэ гимназиэм икІэлэегъаджэу Алексей Андросовым кІэлэцІыкІухэр егъэбанэх, физическэ ухъазырыныгъэмкІэ кружокыр

языгъэхырэр Михаил Каплуноскэр ары.

Творческэ зэнэкъокъу зэфэшхъафхэмкІи ныбжыкІэхэм заушэты. Наркоманием, шъон пытэхэм, тутыным зэрарэу кыхырэр къафалотагъ, фильмэхэр къафагъэлыгъагъэх. Ащ нэмыкІэу, психологхэм, къулыкъушІэхэм лoфтхъэбзэ гъэнэфагъэхэр афызэхъащ, гуцылэгъу афэхъух.

Мэфэ ошІухэм экскурсие ныбжыкІэхэр ащэх, Мыекъопэ районим ичыплэ дахэхэр къарагъэплыхъэх, ахэм тарихъэу апылыр къафалуатэ. Адыгэхэм, къэзэкхэм щылэкІпсэукІэу ялагъэм, шэн-хабзэу ахэлхэм ыкІи нэмыкІ къэбархэм ащагъэгъуазэх.

КІэлэцІыкІухэм яуахътэ зэрэ-кІоштыр, шІуагъэу ащ кытыштыр зэлытыгъэр вожатэхэр ары. Ахэм япшъэрылхэр дэгъоу зэрагъэцакІэрэр Н. Шаталовам кыхыгъэщыгъ.

Сабыйхэм ящынэгъончъагъэ мэхъанэшхо щыраты мы лагерым, пчэдыжъ къэс медицинэм илофышІэу Любовь Бобошкэ кІэлэцІыкІухэр еуплэкІух, къэбзэныгъэм ылъэныкъокІэ, ашІэн фаехэр, ошІэ-дэмышІэ лoф къэхъумэ, Іэпылэгъу зэрафэхъун алъэкІыштхэр ащ кІэлэцІыкІумэ къафэлуатэ.

Гъомылапхъэу арагъэшхырэр шапхъэхэм зэрадиштырэр, зыпарэм фэмыгъэзагъэхэу урамым зэрэтемытхэр лагерым ипашэ джыри кыхыгъэунэфыкІыгъ. Вожатэ пэпчэ планэу зэхыгъэгъуагъэм тетэу кІэлэцІыкІухэм лoф адашІэ. Сабыйхэр зэрагъэчэфыштырэм, яуахътэ гъэшІэгъонэу зэрагъэкІоштым нэбгырэ пэпчэ пылэ.

Лагерэу «Зубренок» зыфилорэм иапэрэ зыгъэпсэфыгъо чэзыу бэдзэогъум и 10-м аухышт. Ащ нэбгырэ 90-м ехъу кекІолІагъ. Мыщ зыщызыгъэпсэфыгъэ ныбжыкІэхэм яуах-

тэ зэрагъэкІуагъэм зэригъэразэхэрэр кытфалотагъ.

— Зы унэгъо ин фэдэу, зегурьлоныгъэ тхэлъэу тизыгъэпсэфыгъо уахътэ мыщ щытэгъако, — ело Мыекъуапэ кыкІыгъэ Алексей. — Тхъамэфищыр шІэхэу кІуагъэ, тикІожыгъо кызырэхыгъэр сыгу кьео. Тичэзыу изэфэшІыжын зэрифэшъуашэу зыфэтэгъэхъазыры. «Конфетное дерево» зыфилорэ пшысэу Наталья Шаталовам кытфызэхыгъэуцагъэр къэдгъэлыгъошт, ордэхэр, усэхэр къэтлоштых, тыккъэшъошт. Унэм сыкІожыгъэми, мыщ нэлуасэ щысшыгъэхэр сщыгъу-пшэщтхэп, сафэзэщышт.

Спортым зэрэпылыр ыкІи ащ ылъэныкъокІэ зэнэкъокъоу зэхъащэрэм игуапэу зэрэхэлэжыагъэр, анахъэу дзэ къулыкъум фэгъэхыгъэ гъэхъазырынхэр ыгу зэрэрихыгъэхэр кытилуагъ Красногвардейскэ районим кыкІыгъэ Сергей.

— Гъэмафэр унэм уисымэ зэщыгъо, — ело Джэдже районим щыщ Александр. — Нэлуасэхэр бэу сшыгъэх. Уахътэу мы лагерым щызгъэкІуагъэр сыгу икІыжыштыр. ГъэшІэгъонэу бэ кытагъэлыгъэурэр, пчыхъэ къэс лoфтхъэбзэ зэфэшхъафхэр тфызэхъащ, ахэм такыщэщы, ордэхэр къащытэлэх.

Ханскэм кыкІыгъэ Анастасия Хэгъэгъу зеошхом фэгъэхыгъэ къэбархэр нахь игъэкІотыгъэу ышІэ зэрэхъугъэм зэрэрыгушхорэр кытилуагъ. Лагерым щигъэкІогъэ мафэхэр ащ ыгу икІыжыштыр.

ПІАТЫКЪО Анет.

Сурэтхэр Іашъынэ Аспъан тырихыгъэх.

Каннскэ фестивалым хэлэжъагъэх

Зэныбджэгъухэу Шэуджэн Темботрэ Тхьэгъэнэ Азэмастрэ видеокамерэр алыгъэу апэрэ техыгъохэр ашы зэхьум, Каннскэ фестивалым хэлэжъэштхэ-ми егупшысэштыгъэхэп. Фильм кIакоу «Адам Грин» зыфилоу тырахыгъэр фестивалым изэхэщаклохэм залъэгъум, зэлашлэрэ актерхэм, режиссерхэм ягъусэхэу тикIалэхэр фестивалым рагъэблэгъагъэх, алыргъэу плтыжъым тетыгъэх.

Каннскэ фестивалым Адыгэ Республикэр кышызыгъэлъэгъагъэу, ащ ыцIэ чыжъэу зыгъэуэгъэхэм тэри залудгъэклагъ, гуыцIэгъу тафэхьугъ. Тшлогъэшлэгъоныгъэр Шэуджэн Тембот ятэжъэу Андырхъое Джантэмыр лъэпкъ гъэзетым ильэс 33-рэ Iоф зэрэщилагъэр ары. Творческэ сэнауыгъэу ятэжъ хэлыгъэмкIэ ащ къетагъэм фэдэу кIалэм кIэлэгъэджэ сэнэхьатэу зэригъэгъотыгъэм дакIоу фильмхэр зэхигъэуцонхэм, сценариехэр ытхынхэм афэщэгъ, ахэр дэгъоу кыдэхьух.

Шэуджэн Тембот тызэрэцигъэгъозагъэмкIэ, мы сэнэхьатым нэбгыритлури феджагъэп. Ежъ кIэлэгъэаджэу Iоф ешIэ, Азэма — врач. ЯныбжыкIэгъум

кыщегъэжъагъэу видео тырахы.

— Тызэстудентым кыщегъэжъагъэу тетхыщыгъ. Анахь гупшысэ куу зыхэлъэу тетхыгъагъэр «Вкус места» зыфилоуэ фильм ары. Ащ 2006-рэ ильэсым студентхэр ашлогъэшлэгъонэу еплъыгъэх, — кытфелуатэ тигушылэгъу. — Университетыр къэтыухи IофшIаплэхэм тазыцIухьашт уахътэм видеотехыныр зэпыдгъэуагъ.

Шэуджэн Тембот Iоф зыцIшIэщыгъэ «Сбербанкым» зэнэкъокъоу зэхыщагъэм теклоныгъэ кышыдыхыгъ ыкIи видеокамерэ дэгъу кыратыгъ. ЗэныбджэгъуитIум видеотехыныр джащ цырагъэжъэжыгъ.

— Социальнэ рекламэхэм

ятехын нахь тыпыллыгъ, чIыплэ телевидением кышыдыгъэлъэгъоштыгъэх. Ахэм ащыщым 2012-рэ ильэсым Урысые зэнэкъокъоу «Новый взгляд» зыфилоуэм теклоныгъэр кышыдыхыгъ, — кIэло Тембот. — Ащ ыуж АР-м экономикэ хэхьоныгъэмкIэ ыкIи сатыумкIэ и Министерствэ грантэу кытитыгъэмкIэ камеракIэхэр, микрофонхэр, нэмыкI пкъыгъохэу фильмхэр тетхынымкIэ тищыкIэгъэштхэр къэтщэфыгъэх.

ЗэныбджэгъуитIур сыдигъуи гупшысэ гъэнэфагъэ зыхэлъ фильм ашыным кIэхъопсыщыгъэх. Такъикъ 25-м емыхурэ фильм тырахыгъ ыкIи ар «Артикино» зыфилоуэ фестивалэу Москва шыкIуагъэм кыщагъэлъэгъуагъ. Ащ ыуж нэмыкIым Iоф дашлэнэу рагъэжъагъ.

— Фильмым изэхэгъэуцон титлуи тыдэлэжъагъ, ау сценарийер Азэма кыугупшысыгъ.

А уахътэм ар симэджагъ ыкIи герой шъхьалэу фильмым хэтым сымаджэ зыхукIэ сценарие ытхэу кыугупшысыгъ. Гупшысэ гъэшлэгъон цыпхырыщыгъэу фильмыр дгъэпсынэу тыфэягъ ыкIи ар кыддэхьугъэу тшIошы, — кIэлоуатэ Тембот. — ЦIэу фэтыуысщытым бэрэ тегупшысагъэп. Лъэпкъ зэфэшъхьафхэм нахь ащагъэфедэрэ цIэр кыхьэтхыгъ ыкIи ар фильмым шъхьэу фэтшыгъ.

«Адам Грин» рольхэр кыщашIых Лъэпкъ театрэ Iоф шызышлэрэ актерхэу Ахъмэт Артуррэ Зыхъэ Зуралбийрэ. Ахэм анэмыкIэу фильмыр те-зыхырэ ныбжыкIэхэм яныбджэгъухэри ащ хэлэжъагъэх. Ахэм ащыщ Шъхьэлэхъо Рустами. Кыхьэгъэщыгъэн фае апэрэ техыгъохэм къащегъэжъагъэу ар зэрягъусэр. Монтаж ашынымкIэ Максим Абрамцовыр Iэпылэгъушхо къафэхьугъ.

ЗэклэмкIи нэбгырэ 20 фэдиэ IофшIаным хэлэжъагъ.

— Канн шыкIогъэ фестивалым тыхэлэжъэн гухэлъ тилагъэп фильмыр тетхынэу зетэгъажъэм, — кIэлоуатэ Тембот. — Шылэ мазэм ар тыухыгъэ, гъэтхэпэм фестивалым исайт ислъэгъуагъ ащ тыхэлэжъэн зэрэтлэкIыщтыр. Уахътэу тилагъэр мазэм икIэу х нэс. Тэрэзэу фильмым тыдэлэжъэжи дгъэхьыгъэ. ТхьамэфитIу тешIагъэу «Адам Грин» фестивалым зэрэхэжъагъэмкIэ макъэ кытагъэлугъ.

Темботрэ Азэмастрэ кыизэ-ралорэмкIэ, зиофшIэн хэшIыкI ин фызиIэ режиссерхэм Каннскэ фестивалым гуыцIэгъу щафэхьугъэх, фильм тепхынымкIэ къащхьэлэпэшт шIэныгъэу зэрагъэгъотыгъэри макIэп.

— Мэхъанэшхо зилэ фестивалым тызэрэхэлэжъагъэр лъэшэу тигуапэ, уахътэ тилэ зыхьукIэ тетхыщт, ау тищIэныгъэ фильм техыным етпхынэу зыдгъэхьазырырэп. Тхьэгъэнэ Азэма Адыгэ республикэ клиническэ симэджэщым челюстнэ-лицевой хирургиемкIэ иотделение иврач, нэмыкI сэнэхьати ылэ кырыгъэхьаным фэшI джыри еджэ. Iэпылэгъу зищыкIэгъэ цыфхэм ишIуагъэ аригъэкIыныр ыгукIэ кыхыхыгъ. Сэ кыткIэхьухьэрэ ныбжыкIэхэм шIэныгъэ язгъэгъотыным сыфэщэгъ, — ело Шэуджэн Тембот.

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтнай.

Сурэтым итхэр (сэмэгумкIэ кIэбгъэжъэнышъ): **Тхьэгъэнэ Азэмастрэ Шэуджэн Темботрэ.**

«Ныбджэгъур» кыдэкIыгъ

Адыгэ къралыгъо университетым истудент анахь чанхэм акIуачIэ кIэдагъэкIырэ ныбжыкIэ журналэу «Ныбджэгъум» игъэтхэ чэзыу мы ильэсымкIэ апэрэу кыдэкIыгъ. Мыр адыгабзэм ыкIи бзылфыгъэхэм ямэфэкI мафэхэм, Адыгэ къралыгъо университетыр зызэхашагъэр ильэс 75-рэ зэрэхьурэм афэгъэхьыгъ.

Бээр хэтрэ лъэпкъыкIи псэ. Бээм иамал-лъэкI ар зие лъэпкъым игъашIэ кIэрыпчы-нэу шымытэу епхыгъ. Ижы-рэ кавказ лъэпкъыжъэхэм ащыщ адыгэхэм тхыбзэ ялэ зэрэхьугъэр тарихъ хьугъэ-шIэгъэ ин. Лъэпкъыбзэм ибаигъэ-лъэшыгъэ, иамал зынэсырэр журналэу «Ныбджэгъум» (2011-рэ ильэсым кышыублагъэу кыдэкIырэм) икIу фэдиэу зыуегъашIэ.

Журналыр кIэракI ыкIи ушъагъэ. Адыгэ бзылфыгъэр джырэ мафэхэм щылэныгъэм зэрэхэ-

уцорэр, лъэкI-кIуачIэу илэр зынэсырэр тхыгъэ зэфэшъхьафхэмкIэ нэкIубгъохэм авторхэм къащыралотыкIыгъ. **Адыгэ бзылфыгъэр — ны, шъхьэгъус, ныбджэгъу, еджэгъэ-гъэсагъ.** ЕгъашIэм адыгэ бзылфыгъэр онджэкъым иухъумакоу кырыкIуагъ. Ау«Хэта непэ адыгэ бзылфыгъэр?» плэмэ, ар — тхакIо, усакIо, оредус, оредылу, артистк, юрист, журналист, шIэныгъэлэж, врач, кIэлэгъэадж, экономист, дизайнер — ар зытемыгъэпсыхьагъэрэ зыфэмышIурэ зэрэщымылэм ищысэх

журналым кыдэхьэгъэ тхыгъэхэр.

Тиреспубликэ имызакъоу, чыжъэу зыцIэ Iугъэ тыжынышI Iэпэлэсэу Еутых Асе дашыгъэ зэдэгъушIэгъур, шIэныгъэлэжэ цIэрылоу, этнографэу Унэрэкъо Мирэ ипсалъэ, «Ислъамыем» иорэдыло шъхьалэу, артисткэу ХьокIо Сусанэ, зэлашлэрэ драматическэ артисткэу Уджыхъу Марет, Адыгэ телевидением ижурналисткэу, оредылоу Беда-

нэкъо Замирэ яхьылэгъэ тхыгъэхэр гъэшлэгъоных, гупшысабэ зыхэлъых.

«Ныбджэгъум» имэфэкI чэзыу гъатхэм, бзылфыгъэхэм зэрафэгъэхьыгъэр мыгъуащэу, сурэттехыгъэ зэфэшъхьафхэмкIэ зэлыпкIагъ. Пшъэшъэ ныбжыкIэхэм, адыгэ бзылфыгъэ усакIохэм, тхакIохэм ясурэтхэр мыщ кыдэхьагъэх. Журналым имэфэкI кыдэкIыгъо адыгэ хьулфыгъэ еджэгъэ-гъэсагъэхэри хэлэжъагъэх, ахэр район администрации пащэх, шIэныгъэлэжых, усакIох. Адыгэ бзылфыгъэм лытэныгъэ-шъхьэкIэфэныгъэ инэу фырялэр гуыцIэ лъэш фабэхэмкIэ журналым кыща-луагъ Хьамырзэ Заур (Кошхьэблэ район), ХьачмамыкIо Азмэт (Теуцожь район), МэрэтыкIо Аслъан (Шэуджэн район), гуманитар ушэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтым ипащэу Бырсыр Батырбий, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьалэу Дэрбэ Тимур, оредылоу Дзыбэ Мыхьамэт.

2013-рэ ильэсым иадыгэ пшъэшъэ-тхьаматэу Кукэнэ Бэлэ исурэт журналым тет. Итеплъи, икупкIи зэдиштэу журна-

лэу «Ныбджэгъур» гъэпсыгъэ. Ар зишIуагъэр журналым иредакторэу Сихъу СултIан ары. СултIан гулытэ чани, гупшысакIи, адыгэбзэ жэбзэ дахи зэрэлулым лъэшэу яшIуагъэ къекIо. СултIан кьуаджэу ХьакIэмзые кышыхьугъ, Адыгэ къралыгъо университетым илэпкъ факультет кыуыхыгъ. Аспирантурэри, Iоф дишIэзэ, кыуыхыгъ, кандидат диссертациер литературэмкIэ ыгъэхьазырыгъ, кыгъгъэшъыпкъэжъыным фэхьазыр. Сихъу СултIан ильэс хьугъэу район гъэзетэу «Кошехабльские вести» зыфилоуэм ижурналистэу Iоф ешIэ. «Ныбджэгъум» иредактор шъхьалэр филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидатэу, литературоведэу, Адыгэ къралыгъо университетым идоцентэу Хьуажэ Нурет. Журнал нэкIубгъо 50-р адыгэ лъэпкъым игъунджэ дахэу мыхэм зэрагъэпсырэм уегъэра-зэ, тапэкIи ятворческэ кIуачIэ нахь гъэшIэгъонэу мы журналым студентхэм кызэрэщы-зэлуахыщтыр, журналым хэпшыкIэу зэрэхьахьорэр тинэрылэгъу.

МАМЫРЫКЪО Нурет.

ШIэныгъэм инэф анегъэсы

Нажъэ Нэфсэт ышIэ кьегъэшъыпкъэжъы плэми хьушт, ежъ джыри кIэлэеджакIозэ шIэныгъэм инэф сабийхэм анигъэсыныр пшъэрылэу зыфигъэуцужыгъ ыкIи ильэсиплI хьугъэу Кошхьэблэ гурыт еджапIэу N 2-м хьисапымкIэ щырегъаджэх.

«Мы сэнэхьатыр шIу сэзыгъэлъэгъугъэр снапэрэ кIэлэгъэаджэу Кугъот Аминэт ары. Ным фэдэу ар псэуми кытфыщы-тыгъ, тэри ащ лытэныгъэшхо фэтшыщыгъэ, — кыкIегъэтхы пшъашъэм. — Ащ дыхэтэу

аныхь сикласэщтыгъэр хьисапыр ары ыкIи кьинэу алоштыгъэми, Адыгэ къралыгъо университетым хьисапымрэ компьютернэ шIэныгъэхэмрэкIэ ифакультет сьчIэхьагъ».

2011-рэ ильэсым диплом

плъыжыкIэ университетыр кызеух нэуж еджапIэу зыщеджэгъэм кьегъэзэжъы. Охътабэ темыкIыгъэми, мары непэ а еджапIэм ипащэу Шъаукъо Светланэ кыIорэр: «ШIэныгъэ анахь куурэ гуетыныгъэ анахь инрэ зыхэлъ кIэлэгъэаджэ ныбжыкIэу тиеджапIэ Iутхэм Нэфсэт ащыщ. Тэ тызэрэфэразэм имызакъоу, сабыеу ригъаджэхэрэми, ахэм янэ-ятэхэми шIу нэмыкI кыралуалэрэп мы пшъашъэм. Сыхьатыр тфы мыхъоу

ар унэм кIожьырэп, анахь кIэлэеджэкIо фэмыфми хьисапыр римыгъашIэу, гурымыгъалоу ыуж икIырэп». Исэнэхьат шIу зэри-лъэгъурэр ежъ Нэфсэти ыушъэ-фырэп, сабийхэр шIу умылэгъоу мы сэнэхьатыр кызэрэхэмыхыщтым кыкIегъэтхы. Ащ шIэныгъэ куурэ шIэгъэшхорэ голынхэ фаеуи елътэ. Нэфсэт лъэшэу тыфэраз ыкIи кыткIэхьухьэрэ сабийхэм ащ фэдэ кIэлэгъэаджэ ялэщтмэ, плуныгъэ дэгъурэ шIэныгъэ куурэ ахэм зэрагъотыщтхэм тичыхэ телъ.

СИХЪУ СултIан.

О УИЦЫФЫХ АХЭР, АДЫГЕИР!

Джары цѣу иѣр лъэпкъ культурэм и Гупчѣу Афыпсып дѣтым шыклогъэ фестиваль-зэнэкъокъум. Ащ кѣшакло фэхъугъ ыкӀи зэхэщэн Иофхэр ыпшгъэ дэкӀыгъэх Пэнэхэс гурыт еджапӀэм илъэс 30-м ехъугъэу щезыгъэджэхэр Дэгуп Людмилэ.

Иофхэбзэр АР-м и Президентыгъу, зэлъашлэрэ меценатѣу Шѣумэн Хъазрэт ыцӀэкӀэ зэхашагъ. Зэхэщаклохэм зэрэра-хъухагъэмкӀэ, фестиваль-зэнэкъокъур джы илъэс кӀэс рекӀо-кӀышт.

Иофхэбзэр зэхэщэн ыпӀэкӀэ икӀоджэгъухэм, ичыгогъухэм Хъазрэт зыфагъэзагъ, фестивалым ыцӀэ ыхъынѣу зэрелъѣлхэр рэтѣу лъѣлу тхылъ фагъэхыгъ. «Лъытэныгъэ зыфэтшӀѣу Хъазрэт, непѣ фиты тыкӀэпшымѣ, фестиваль-зэнэкъокъу «Адыгэ шъау» зыфилоэр илъэс кӀэс укыизыгъугъэ мафэм ехъулѣу зэхэтщѣт. Ащ о пцӀэкӀэ теджэнѣу лизын кытѣптынѣу тыолъѣлу. — Непѣ псѣухэрэм зэкӀэми утѣшлѣ, ау тауж кыкӀыштхэм уикъэбар тѣ зэрэтшӀэрэм фѣдѣу щыгуаэзэхѣп,

ахэм уашӀэнѣу, уащымыгъупшѣнѣу тыфай» — итхагъ ащ.

Зэнэкъокъур ныбжыкӀэхэм, анахъѣу кӀалэхэм, яплун фѣгъэлѣжъэгъэнѣу ары зэхэщаклохэм гухѣлѣу ялѣр. Ар кѣаушыгъаты пшӀѣрылѣу ащ кыдильтѣтѣхэрэм. Гушылѣм пѣе, хульфыгъэр унагъом, лӀакъом, лъѣпкъым иухъумаклоу, итегъэкӀапӀѣу зэрѣщытыр ныбжыкӀэхэм агурыгъэ-логъэныр; ИофшӀэныр щылѣныгъэм ылапсѣу зэрѣщытыр зэхашлѣныр; адыгэ лъѣпкъым ицӀыф пѣрытхэр ящысѣтехыпӀэхѣу ныбжыкӀэхэр пӀугъэнхэр; сѣнаушчыгъэ зыхѣлѣ адыгэ кӀалэхэр кы-хѣгъэщыгъэнхэр ыкӀи нѣмыкӀхэр.

— Тѣ, Афыпсыпѣ кӀоджѣ коим щыпсѣухэрэмкӀэ, Шѣумэн Хъазрэт тырѣгушхо, тищысѣте-хыпӀ, ащ фѣдѣ хъумѣ зышӀоигъо ныбжыкӀаби тил, — кѣлуатѣ

«Адыгэ шъау»

фестивалым кӀѣшакло фэхъугъѣу Дэгуп Людмилѣ. — Ау ар исымыгъѣкӀоу, тауж кыкӀышт ныбжыкӀэхэм ашӀэным, идѣхѣуагъэ мыкӀодыным, шӀѣжыым кыхѣнѣным апаѣ сегупшыси, фестиваль-зэнэкъокъур Хъазрэт ыцӀэкӀэ зэхэтщѣт тшӀынѣу сыгу кӀѣкӀыгъ. НыбжыкӀэхэр кӀѣсы-угъойхи, сигухѣлѣ щызгъэгъозагъѣх, ахѣми игъо шъыпкъѣу альытагъ, кыздырагъѣштагъ. ЕтӀанѣ Шѣумэн Хъазрэт зыфѣдгъэзагъ, фестивалым ащ ыцӀэ ыхъынѣу телъѣлугъ, тильѣлуи ар кӀѣзэгъыгъ.

Апѣрѣ зэнэкъокъум нѣгыри 7-мѣ зыкыфагъэхъазырыгъ. Ахэр Афыпсыпѣ щыцѣу Нѣпсѣу Налбий, илъэс 22-рѣ ыныбжѣ. Сыджыхъ Аскѣр, Пэнэхѣс щыц, илъэс 17-м ит. Хъагъур Рѣщыдѣ Пэнэхѣс щѣпсѣу, илъэс 20 ыныбжѣ. ХъѣкӀѣко Ислѣам Хъащтыку кыкӀыгъ, илъэс 14-м ит, ШъхӀаплѣкӀѣо Альберт Козѣт щыц, илъэс 15 ыныбжѣ. Нѣхѣе СултӀан Шынджыѣ кыкӀыгъ, илъэс 16 ыныбжѣ. НѣкӀѣ Рустам поселкѣу Отраднѣм щѣпсѣу, илъэс 15-м ит. Ахэм зѣкӀѣми дѣгъѣу зэнэкъокъум зыкыфагъэхъазырыгъ. Ау Сыджыхъ Аскѣррѣ Хъагъур Рѣщыдѣрѣ анахъ кѣахѣщыгъѣх. Лъѣтегъѣуцѣу кѣагъэхъазырыгъѣр зыфѣгъэхыгъагъѣр лъѣпкъым икӀѣлѣ пѣрытхэр ары. КӀалэхэм ялѣкӀѣо тамыгъэхэр атѣтхѣу быракъхэр кѣашыгъѣх.

Зэнэкъокъум кыдильтытѣрѣ лъѣныкӀѣу «СиллакӀѣо сырилѣз-

псѣжыѣшлѣ, епѣсыгъѣу сыпсѣун» зыфилоэрѣми кӀѣлитлѣм ялѣкӀѣо лѣуѣи 9 зѣрашӀѣрѣр жюриѣм хѣсхѣми, цыфѣу кѣекӀоплагъѣхѣми лъѣшѣу агъѣшлѣгуагъ. ЗѣнѣкӀѣкӀѣу изы лъѣныкӀѣу «Сихъохъу силъѣпкъ фѣсѣгъѣхы» зыфилоэрѣми екӀоплѣкӀѣ гъѣшлѣгъон кыфагъотыгъ.

Фестивалым ижюри хѣтыгъѣх республикѣм щызѣлѣашӀѣрѣ цыфхэр. Ахэр — адыгэ республикѣми янароднѣ тхаклоу, Къѣралыгъѣо премиѣхѣм ялауреатѣу МѣщбѣшӀѣ Исхъакъ, фондѣу «КӀѣн» зыфилоэрѣм ипащѣу Чѣмышъѣо Гъазый, АР-м иминист-рагъѣу, пенсиѣм щылѣ ШъхӀѣлѣхъѣо Шырахъмѣт, Шѣумэн Хъазрэт ыцӀэ зыхъырѣ «ШушӀѣ фондѣм» ипащѣу Шѣумэн Асыѣт, Афыпсыпѣ кӀоджѣ коим ипащѣу КӀакӀыхъу Ахъмѣд ыкӀи нѣмыкӀхэр.

— Фестивалым изѣхѣщѣнкӀѣ мылкъукӀѣ лѣпылѣгъушхо кытфэхъугъ КӀакӀыхъу Ахъмѣд, — ѣло зэхэщаклоу Дэгуп Людмилѣ. — ТекӀоныгъѣр кыдѣзыхыгъѣм сомѣ мини 10, ащ кыкӀѣлѣпы-кӀохэрѣм мини 5, 3, 2 афигъѣшъошагъ. Адрѣ кӀалѣу зэнэкъокъум хѣлѣжъагъѣхѣм сомѣ мин зырыз аритыгъ. Зэнэкъокъум илѣѣныкӀѣохѣу «Анахъ кӀѣлѣ нѣутх», «Анахъ кӀѣлѣ гулът» зыфилохэрѣм ащытекӀѣуагъѣхѣми сомѣ мин зырыз шухъафтынѣу афигъѣшъошагъ. Ахъмѣд ыгу етыгъѣу, мыпшъыжъѣу зэнэкъокъум изѣхѣщѣн кыхѣлѣжъагъѣшлѣ, тыфѣраз.

Фестивалым хѣлѣжъагъѣхѣм лъѣшѣу ягопагъ МѣщбѣшӀѣ Исхъакъ итхылъ 300-м ехъу кѣазѣ-рафѣщагъѣр «тхъауегъѣпсѣушхо» рѣлуагъ.

— АцӀѣ кѣесломѣ ыкӀи «тхъа-шъуегъѣпсѣу» яслѣмѣ сшӀоигъу Тѣхътѣмыр Адамрѣ Хъурым Казбѣкрѣ. Сыд фѣдѣ Иофхѣабзѣ зѣхатщѣми, мы кӀалэхэм яшӀѣуагъ кытагъѣкӀы. Псауныгъѣ ялѣу, яунагъомѣ адатхѣэхѣу, шу ашӀѣн яамал зѣпытѣу псѣунхѣу сафѣлѣало, — ѣло Людмилѣ. — АцӀѣ кѣесымылон спѣкӀыштѣп тикӀалѣхэр зыгъѣхъазырыгъѣхѣми. Ахэр Афыпсыпѣ икӀѣлѣэгъаджѣу Алѣлѣ Сар, Хъащтыку культурѣм и Унѣу дѣтым ипащѣу ШъхӀѣтлѣмѣ Люб, поселкѣу Отраднѣм культурѣм и Унѣу дѣтым ипащѣу Ацѣумыжъ Мысырхъан, Шынджыѣ культурѣм и Унѣу дѣтым илѣшъхъѣтетѣу МѣзыужъѣкӀѣо Санѣет, КозѣткӀѣ культурѣм и Унѣу ипащѣу Шуыпѣщѣ Къадырхъан ыкӀи нѣмыкӀхэр. Псауныгъѣ ялѣу, ялофшӀѣн гуахъѣо хагуауатѣу, акӀѣуацӀѣ илѣу илѣсыбѣрѣ лѣжъѣнхѣу сафѣлѣало.

Апѣрѣ фестивалѣу «Адыгэ шъау» зыфилоу Шѣумэн Хъазрэт ыцӀѣ зыхъырѣм «Гъогу маф!» кызѣлуагъѣхѣм рѣлуагъ, Шѣумэн Хъазрэт узынчѣу джыри илѣсыбѣрѣ ижъау тычӀѣтынѣу тыфѣлѣлуагъ.

ЯтӀонѣрѣ фестивалыр 2016-рѣ илъѣсым мѣлылѣфѣгъѣм и 30-м культурѣм и Унѣу Пэнэхѣс дѣтым щыкӀѣшт. Илъѣс 16-м кыщѣгъѣжъагъѣу 20-м нѣс зыныбжѣ кӀалэхѣу фестивалым хѣлѣжъѣнхѣу фаѣхэр рагъѣблагъѣх.

(Тикорр.).

Сурѣтыр фестивалым щытырахыгъ.

ГЪЭЗЕТЕДЖЕМ ИЕПЛЫКИ

Гъунѣгъур бгъѣлѣлѣпӀѣн фѣе

Тиадыгъ лъѣпкъ ишѣн-зекӀѣуацӀѣ, игукӀѣгъуныгъѣ, ишъхъѣкӀѣфѣныгъѣ ягугъу лѣшӀѣгъу пчѣагъѣ хъугъѣ дахѣкӀѣ зашӀырѣр. Тижъыхѣм тагъѣлѣгъугъѣ гъогур ары джы непѣ тызѣрыкӀорѣр.

Шъыпкъѣ, зѣкӀѣри тижъыхѣм икӀѣу фѣдизѣу зѣрагъѣцакӀѣщыгъѣм фѣдѣу тѣгъѣцакӀѣу слѣмѣ сыхѣуко. Джырѣ щылѣкӀѣ зѣжъум кыздихыгъѣу тхъамыкӀагъѣу кытѣхъулѣрѣр, тызѣрихъылѣрѣр, зѣпытчырѣр бѣ, щылакӀѣр тӀѣкӀѣу нахъ псынкӀѣ кызызѣхъум, цыфхѣм егъашӀѣм амылѣгъугъѣу, ямылагъѣр зы-зѣрагъѣотылѣжъым тӀѣкӀѣу нахъ блѣкыгъѣх, анахъѣу ахъщѣ мыгъор ары зѣзыфѣкыгъѣхэр. Ау ар тѣрѣзѣу сѣ шъхъѣкӀѣ кѣасшѣрѣп, узѣрѣщымытыгъѣу джы непѣ зыошылѣкӀѣ хъурѣп. Мы чыплѣм угу кѣѣбгъѣкыжы хъушт ашугѣу Теуцѣожъ Цыгъѣо ылогъагъѣр: «Блѣкыгъѣр зымышӀѣрѣм, непѣрѣ щыла-кӀѣр ышӀѣштѣп». Уахътѣу ты-зѣрытым дебгъаштѣу плъытѣ-зѣ узыфаѣр пшӀѣнѣу щытѣп. Тыдѣ щылѣха тигукӀѣгъу, тишу-лѣгъу, тигуфѣбѣныгъѣ? Тыгухэр сыдѣу щытха? ЕгъашӀѣм зѣгъу-нѣгъухэр зы унагъом фѣдѣу зѣрѣлѣтѣхѣу зѣгосыгъѣх. Сы-дигъуа зѣгъунагъухэр зѣхѣмы-хъажъхѣу, зѣрѣмылѣгъужъхѣу, гуфѣбѣныгъѣ зѣфырѣмылѣжъхѣу зыхъугъѣр?

Зѣгъунагъуитлѣмѣ зы чѣур азы-фагоу илъѣс пчѣагъѣ хъугъѣу

зѣдѣпсѣух. Хъяри кыни зѣда-гощы. ЕгъашӀѣм агу хѣзѣрѣ-гъѣкыгъѣп. Ау тыдѣ кыкыгъѣа а тхъамыкӀагъѣр, хѣта кытфѣзыхыгъѣр? Мы упчӀѣхѣм яджѣуап кѣяптыжыныр псын-кӀагъѣоп, ащ фѣдѣ унашъуи зы-фѣзгъѣуцужыгъѣп. Ау непѣ ты-зѣрихъылѣхэрѣм узѣгупшысѣнѣу кѣахафѣрѣр нахъыбѣ мѣхъу. Ащ фѣдѣу щысѣ заулѣ кѣсхъын.

Гъунѣгъум ихъѣ епхыгъѣ чѣ-щым зыкытӀѣти, хѣтѣм хагъѣ-тысхъѣгъѣ помидорымрѣ кѣ-баскѣмрѣ захахъѣм, зи кѣанѣ-рѣ щымылѣу зѣхиутыхъагъ. Гъу-нѣгъум кѣбарыр зышӀагъѣр пчѣ-дыжыым хѣтѣм зыдѣхъѣр ары нылѣп. Шхончыр ѣузѣнди игъу-нѣгъу ихъѣ хигъѣфагъ. Ар гъу-нѣгъум зѣлѣгъум, ыгу хѣкыгъ, «арѣуштѣу пшын фѣягъѣп» зы-рѣлом, гушылѣ лаехѣмкӀѣ кыфѣ-губжыжыгъ. Хъѣр зиѣм зыпари ымылоу кыкӀѣлѣпырыкыжыгъ. Игъунѣгъу рѣлуагъ егъашӀѣм илѣ-гу кыдымыгъѣхъанѣу. Мы чы-плѣм угу кѣмыкыжынын плѣ-кырѣп адыгѣ гушылѣжъ шӀагъѣу «Жѣм пиупкырѣр кыжыырѣп, чѣтѣм пиупкырѣр мѣкыжы» зыфилоэрѣ. ЗѣкӀѣлѣпырыс унѣ-гъуитлѣр зѣрѣзѣхъѣщтыгъѣ кѣ-лѣпчѣ цыклоу азыфагу хѣты-

гъѣр егъашӀѣм хѣмылѣыгъѣм фѣдѣу хахыжыгъ. Джы непѣ кызынѣсыгъѣм зѣхъѣрамых.

Зѣгъунѣгъуитлѣмѣ азыфагу, чѣур зыдѣщытым, къужъ чыгмытлыр хъазыр лутыгъ. Гъѣм къужыым пизѣу кызыпкыкӀѣлѣ, къужъ тлырѣуагъѣр кыпызы зыхъукӀѣ, игъунѣгъу иунашъхъѣ кѣѣнджалѣу телъым тѣфѣмѣ, чѣ-щырѣ ымакѣ ыгъѣгумѣкы зѣ-хъум, рѣлуагъ къужъ къутамѣу унашъхъѣм нѣсырѣр пиупкы-нѣу. Ау игъунѣгъу кѣзѣзгыгъѣп. Зѣп, тлоп зѣрѣрѣлуагъѣр, зыкыи кыыридзагъѣп. ЕтӀанѣ ежъ пи-упкыгъ къужъ къутамѣу ащ фѣ-диз бырсыр кызыпкыкыгъѣр. Зѣ-гъунѣгъуитлѣмѣ ащ кыырагъѣкыи, яшъуэхэр ягъусѣу, зѣзѣуагъѣх. Иофыр судым нѣси хѣлѣлѣгъ. Сыд атырилѣхъагъ пшӀошлѣрѣ? Тазырѣу сомѣ минитф зырыз. ЕгъашӀѣм зѣхѣмыхъажынынхѣу, агухэр зѣфѣлѣпыхѣу, зѣтеплѣн-хѣ амылѣкӀѣлѣу джы непѣ кызы-нѣсыгъѣм зѣгъунѣгъухэр зѣкӀѣ-лѣпырысых. Джары зыкӀѣлуагъѣр «Удѣгъуныр кыин, удѣиным зи кыин хѣлѣлѣп», «Узѣралытѣу уашӀошлѣ, узѣрашӀошлѣу уалы-тѣ». Узафѣмѣ гъунѣгъур бгъѣ-лѣлѣпӀѣн фѣе, апѣу уадѣжъ кѣ-сырѣр игъунѣгъу ары. Гъунѣгъу дѣгъум егъашӀѣми игугъу да-хѣкӀѣ ашӀызѣ кыыркӀѣох. Цыфхѣм шу алъѣгъу, агъѣлѣапӀѣ. Ар кѣѣушыгъаты адыгѣ гушы-лѣжъѣу «Унѣ зыпщѣфырѣм гъу-нѣгъу дѣщѣф» зыфилоэрѣ.

Гъунѣгъу лыжыым ихѣтѣ бы-лымхэр бѣрѣ кыдахъѣхѣ зѣ-хъум, чыиф чѣукӀѣ кышыхъагъ. Игъунѣгъу ныор лъѣшѣу кѣѣнѣ-цы, ежъыри ихѣтѣ ащ фѣдѣ чѣукӀѣ кышыхъѣ шӀоигъу. Ны-ом амал илѣп, изакъу. Гъунѣгъу лыжыым рѣлошъурѣп. Сыдѣу щытми, сѣмѣркѣѣушхо зыри-гъѣшӀѣу кыырилѣкыгъ: «Ала-хъѣр ѣтагъѣба зихѣтѣ чѣукӀѣ шыхъагъѣм». Гъунѣгъу дѣгъум сыд фѣмышӀапхъ, ежъ ипкы-гъѣо-лѣгъу нѣгырѣ зытлѣщ кы-у-гъѣоихи, гъунѣгъу ныом ихѣтѣ фашыхъагъ.

Къуаджѣм кыгъѣзѣжыи, илъѣс пчѣагъѣрѣ дѣмысыгъѣу зы уна-гъѣо кѣѣкӀѣжыгъагъѣ. Къуаджѣм щѣщѣжъѣу унѣ нѣкӀ ѣкӀѣлаѣ дѣ-тыгъ. Ахѣм яплыгъ, чыплѣу зыдѣщытхэр, гъунѣгъу кыфѣ-хъуштхэр зѣригъѣшӀагъѣ. Бѣрѣ лыр ѣгупшысагъ, ау сыд фѣ-дизѣу зѣгупшысѣми, ышъхъѣ икыгъѣлѣп ятѣ ылогъагъѣр: «Унѣ зыпщѣфырѣм гъунѣгъу дѣщѣф». Мы гушылѣхѣм ямѣхъанѣ ѣгу-пшысѣзѣ бѣрѣ хѣтыгъ, ау сыд зѣхъум ащ ишъыпкъагъѣ щы-гъупшагъѣп. Унитлоу кыырагъѣ-лѣгъѣгъѣмѣ зѣу анахъ ыгу-кӀѣ кыыхыгъѣу ежъ ылыта-гъѣр унѣу ыщѣфырѣм идѣха-гъѣп, идѣгъугъѣп. А унѣу ыщѣ-фыгъѣм кыкӀѣлырѣс гъунѣгъу шӀа-гъѣу дищѣфыгъѣр ары зыгъѣгу-шӀуагъѣр. Мары илъѣс пчѣагъѣ хъугъѣшлѣ, зѣгъунѣгъуитлѣмѣ зы-кыи агу зѣбгъагъѣп. Зы уна-

гъѣм хѣхъоныгъѣ илѣмѣ, ады-рѣр фѣгушӀѣ, фѣлѣало нахъы-бѣ илѣ хъунѣу.

Сыда мыщ фѣдѣ гуфѣбѣны-гъѣр гукӀѣгуныгъѣрѣ зѣгъунѣ-гъухѣм непѣ зыкыизѣфырѣмы-лѣжъыр? Ащ ехылѣлагъѣу тигъѣ-зѣтеджѣхѣм кѣатхырѣм сшӀѣгъѣ-шӀѣгъонѣу сѣджѣшт, ау сыд пѣе ахѣм яхылѣлагъѣу кѣаытхы-ра? Бѣрѣ игугъу пшымѣ, зѣ-горѣм ишӀуагъѣ кѣѣкӀѣнба?

«Уижъ ылѣрѣр шӀѣ, уикӀѣ ышӀырѣр шхы» — ѣло адыгѣ гушылѣжъым. Унагъѣм исым анахыжъѣу алъытѣрѣр егъа-шӀѣми хульфыгъѣр ары, ар зѣ-рымысым бзылѣфыгъѣу ныбжъ зилѣр ары щалъытѣрѣр. На-хыжъѣу унагъѣм исым зѣкӀѣ едѣлу, кырѣплѣы. Арѣу зыхъу-кӀѣ, непѣрѣ зѣгъунѣгъухѣм язѣ-фыщытыкӀѣ анахъ зѣлѣытыгъѣр тѣ, нахыжъхэр, ары. Ныбжы-кӀѣхѣм непѣ ядгъѣлѣгъѣурѣр ары ашӀѣщтыр. Уигъунѣгъу непѣ ихъярмѣ, ащ фѣгушӀѣ, икыин-мѣ фѣтхъаусых. ИунагъѣкӀѣ ха-хъѣ илѣмѣ, фѣгушӀѣ, шу кыдѣ-хъунѣу фѣлѣлу. Мафѣ кѣѣси унѣгу зѣлѣыхыгъѣу пѣгъѣкӀ. Зѣгъу-нѣгъухѣм тыналѣ зѣтетѣу ты-зѣдѣпсѣу зыхъукӀѣ, нахъ шу тызѣрѣлѣгъѣушт, тызѣгъурылошт. Сыдѣу пшыгъѣми, гъунѣгъум, дѣгъуми дѣими, ифѣмѣ-бжы-мѣ кыттырѣхѣ. Ау зыхъукӀѣ, тыгулѣмѣ апѣ тызѣолѣрѣ гъу-нѣгъум ыгу хѣтѣшъымыгъѣгъѣкӀ, гъунѣгъур бгъѣлѣлѣпӀѣн фѣе, пшыгъупшѣ хъуштѣп.

ХЪОДѢ Сѣфѣр.

ИофшӀѣным иветѣран.

Хъальѣкъуай.

♦ АР-м и КЪЭРАЛЫГЪО ШЛУХАФТЫН КЪАФЭГЪЭШЪОШЭГЪЭНЫМ ХЭЛЭЖЬЭРЭ ЮФШАГЪЭХЭР

Иадыгэ лъэпкъ фэзаф

Адыгэ лъэпкъ литературэм, лъэпкъ гушъхьэлэжыгъэм ихъазынэщ зилахышхо хэзылхьэгъэ Шъхьэлэхьэ Абу тхылыш хьурэ и «Зэхэуьгоегъэ тхыгъэхэр» 2014-рэ ильэсым кыдэкIыгъ. Тхылышхэр адыгэ литературэмр фольклорымр афэгъэхьыгъэх. Адыгэ литературэм щылэжыгъэ е щылэжыгъэ тхакIохэм ятворческэ портретхэмкIэ, ялофшIэгъэ гъэнэфагъэхэмкIэ ишIошIхэр къарелуалIэх, зэфэхьысыжыгъэхэр ешIых.

Абу Цэй Ибрахимэ кы-щыригъажы адыгэ лъэпкъым итхакIохэу литературэр ылъэ теуцонимкIэ зишIуагъэ къэ-кIуагъэхэм, фэлэжыгъэхэм, гъэхьагъэу ашыгъэхэм къате-гушылагъ. Анахь юфыгъошхоу ышIагъэхэм ащыщыр Цэй Ибрахимэ адыгэ литературэм кызырэхигъэуцожыгъэр ары.

Цэй Ибрахимэ гъэсэн-гъэ ин илэу, общественнэ ю-фышIэу, драматургэу, прозаикэу, усакIоу, адыгэ литерату-рэм ижанрэ пстэухэмкIи тхэ-щтыгъэу Абу тапашъхэ кы-регъэуцо. Лъэпкъым кыры-кIуагъэу къалотэжыгъэхэм, еж илэжыгъэхэм хьурэ-шIэрэу ылъэ-гуыгъэхэм, сабым изэхэшы-кIи изэхашIи зэгъэзэфэгъэн-хэм инэу хэлэжыгъэ. Цэй Ибрахимэ адыгэ жэрыло юры-луатэхэр кыуыгъоштыгъэх, кы-хиутыштыгъэх, кыдигъэкIы-щтыгъэх. Бзэ зэфэшъхьаф-хэмкIи (тыркубзэкIэ, нэгъо-бзэкIэ, цыхъаныбзэкIэ) тхэ-щтыгъэ ыкIи гушылэщтыгъэ. Драматургием ылъэныкъокIи Цэйм ышIагъэр макIэп. Ибра-химэ драматургическэ про-изведенихэр ытхыщтыгъэ къо-дыеп. Художественнэ драма-тическэ кружокхэр зэхищэ-щтыгъ, спектаклэхэр ыгъэуцу-щтыгъ, еж ышъхьэкIэ акте-рэу хэтэу къадигъэлъагъо-щтыгъ. Адыгэ профессиональ-нэ сценическэ искусствэр шы-лэ хъуным икъежыапIэ Цэйр Iутыгъ ыкIи театральнэ техни-кумыр 1933-рэ ильэсым кы-зэлуйхыгъ, ащ идиректорэу, кIэ-лэегъаджэу юф щилэагъ.

Адыгэ кIэлэцIыкIу литера-турэм хэхъоныгъэ лъэбэкъу-хэр ышIынми Цэйм илахы-

шхо хильхьагъ. Юрылотэ къэ-бархэр альапсэу усэхэр кIэ-лэцIыкIуэхэм апае ащ ытхы-гъэх. Ахэм ащышых пшысэ-поэмэу «ТхьакIумкIахым ихъа-дэлус», усэхэу «Аспаныр, Ты-гъужьыр, Баджэр» ыкIи нэ-мыкIхэри. УрысыбзэкIэ тхы-гъэхэу кIэлэцIыкIуэхэм апае Ибрахимэ бэклае адыгабзэ-кIи зэридзэкIыжыгъэх (Кор-ней Чуковскэм, Самуил Мар-шак яусэхэм ащышхэр, Гар-риет Бичер-Стоу итхыгъэу «Хи-жина дяди Тома» зыфиохэ-рэр). Джауштэу, нэмыкIыбзэм кыриштыгъэхэри хигъэлажы-зэ, адыгэ кIэлэцIыкIу лите-ратурэр щылэ хъуным игъо-гупэ Цэйм кызылуйхыгъ.

ХьаткIо Ахьмэд ищылэныгъэ ыкIи итворческэ гъогу фэгъэ-хыгъэ тхыгъэу тхылым кы-дэхьагъэм шIэныгъэлэжыым осэхшо щыфишIыгъ усакIоу. «ХьаткIо Ахьмэды бэп ыгъэ-шIагъэр, ильэс 36-рэ нылэп, ау мыкIодыжын лъэуж адыгэ литературэм щыпхыриштыгъ: лъэхъаныкIэм адыгэ поэзием

рэмэ ПэрэныкIо Мурат итвор-чествэ ащыщ. ПэрэныкIом ищылэныгъэрэ итворческэ гъо-гурэ афэгъэхыгъэ тхыгъэми, иапэрэ поэмэу «Нэклимаз» зы-филорэми тхылым тащылэклэ. Поэмэм класс зэфэшъхьаф-хэр нэклимазэм зэрэфыщыт-хэр ары кыгъэлъагъэрэр. Цыф зэфэшъхьафхэр нэкли-мазэм зэрэфыщытхэр шIэны-гъэлэжыым игъэклотыгъэу та-пашъхэ кырегъэуцо ыкIи кызырэхигъэу. Поэмэу «Нэклимаз» зыфилорэм ПэрэныкIом ыцIэ адыгэ литературэм пытэу хи-гъэуцагъ.

Кэстэнэ Дмитрий итхылы-хэр цыф жьугъэхэм зэлъа-шIэх. Шъхьэлэхьэ Абу а тха-кIом итворчествэ осэхшо фишIыгъ. Шылэныгъэр нафэу кызырэрэагъэлъэгъукIырэр, цыфым уасэ фыуагъэшIэу, гу-пшысэ куухэм уахащэу, шIум укыфагъэуцэу итхылышхэр зэрэщытхэр къетхы. Абу ана-хьэу етIани кыхигъэщырэр Кэстанэм итворчествэ шылэ-ныгъэ шьыпкъагъэм чыплэу щыуытырэр, социальнэ ыкIи нравственнэ зэхъокIыныгъэу цыфым фэхьурэр, шылэны-гъэм щызэутэкIырэ клочIэ зэ-фэшъхьафхэр лупкIэу, нафэу тапашъхэ кызырэрэилъхьэхэ-рэр ары.

Лыхьужьэу ыкIи усакIоу Ан-дырхъое Хьусен адыгэ лите-ратурэм, искусствэм, культу-рэм яхэхъоныгъэ зыкъегъэ-лэтыгъэным ыгъэгумэкIэу зэ-

Лыхьужьэу ыкIи усакIоу Андырхъое Хьусен адыгэ литературэм, искусствэм, культурэм яхэхъо-ныгъэ зыкъегъэлэтыгъэным ыгъэгумэкIэу зэрэщы-тыгъэм Абу нэлуасэ тыфешIы.

къежыапIэ фэхьугъэмэ ащы-щих Ахьмэды иусэхэр...» — етхы Абу. Мы гушылэухыгъэм гупшысэ куурэ мэхъэнэ инырэ пкъырылэу гушылэ дахэхэм-кIэ Абу кылуагъ.

Адыгэ литературэм икъе-жыапIэхэм къащыублагъэу хэ-хъоныгъэ гъогу кыкIугъэм анахь чыплэшхо щызыубыты-

рэщытыгъэм Абу нэлуасэ ты-фешIы. Адыгэ литературэм илахышIу хишыхьэгъэ къо-дыеп Хьусен, ар игерой шъхьалэми зэу ащыщэу хьугъэ: Кэстэнэ Дмитрий иповестэу «Батыр», ПэрэныкIо Муратэ иочеркэу «Патриот унагъу», Яхьулэ Сэфэр ипоэмэу «Хьу-сен», нэмыкIхэри адыгэ ли-

тературэм чыплэ ин щызыу-бытыгъэ произведених.

Хьэдэгъэлэ Аскэр ипове-стэу «Адыгэм ыпхьу» зыфи-лорэм фэгъэхыгъэми чыплэ щыуытыгъ тхылым. Повестым кыгъэлъагъэрэ хьугъэ-шIагъэр я 19-рэ лIэшIэгъум иапэрэ кIэлэныкIу. Юфыр зыщыжы-рэр кыушъхьэчIэс адыгэ кыуа-джэмрэ Тыркуемрэ. Пове-стым ыцIи нафэ кешIы лъэп-къым ыпхьу идунэететыкIэ, ащ шылэныгъэ гъогу кырыкIуа-гъэм тхылыр зэрэфэгъэхы-гъэр. Повестым темэу, идееу илэм, уахътэу кыуытырэм Абу къатегушылэ, лупкIагъэ хэ-лэу кызырэхигъэ. Образыр цыфым итеплэ, ишэн, игушы-

Абу Цэй Ибрахимэ кышчыригъажы адыгэ лъэп-къым итхакIохэу литературэр ылъэ теуцонимкIэ зишIуагъэ къэкIуагъэхэм, фэлэжыгъэхэм, гъэхьа-гъэу ашыгъэхэм къатегушылагъ.

лакI, изекIуакI. Къарэ, Бэчы, БаткIо оркъыр, ДэчкIо Хьа-джэр, тырку Мустафэм яоб-разхэр игъэклотыгъэу къетых. МэкIумэщышIэхэмрэ гъэпшы-лакIохэмрэ азыфагу илыгъэ социальнэ-классовэ зэмызэ-гъыныгъэр лупкIэу тапашъхэ Абу кырылхьагъ. Повестэу «Адыгэм ыпхьу» зыфилорэм нэфэшъхьафэу «Лъэгъо наф» ыцIэу статья тхылым кыдэ-хьагъ. Тхыгъэр зыфэгъэхы-гъэр Хьэдэгъэлэ Аскэр нарт эпосым ылъэныкъокIэ юфэу ышIагъэр, илирическэ усэхэр, адыгэ кIэлэцIыкIу литерату-рэм хэхъоныгъэу фишIыгъэ-хэр ары.

«ШъхьаплъэкIо Хьисэ идра-мэу «Шарлотта-Айшэт». Цы-фым идунай. Нравственнэ шапхъэхэм япытагъ» зыфилоу тхылым кыдэхьагъэм Абу мырэуштэу щетхы: «Кын пстэ-умэ акIылужыу, кын пстэу-мэ анахь кыныжыу щытыгъэр тырку сатыушIэхэр япыщэгъоу адыгэ-оркъхэм сабылхэр, етIа-ни анахьэу пшъэшъэжыгъэхэр гъэрэу зэрэщэщтыгъэхэр ары.

«Псэ зыпыт товархэмкIэ» хы-лушъом сатыу щалэщтыгъэ, «псэ зыпыт товар» зыщэщэ-рэ бэдзэр гъэнэфагъэ Стам-бул дэтыгъ. Я 19-рэ лIэшIэ-гул ия 30-рэ ильэсхэм кыухэ 200-м фэдиз ильэс къэс «псэ зыпыт товарэу» адыгэ пшъа-шъэхэр Стамбул ащэщты-гъэ...». «Шарлотта-Айшэт» иобраз лупкIагъэ хэлъэу шIэ-ныгъэлэжыым кызырэхигъэ. Шылэныгъэм щызэутэкIырэ ем-рэ шIумрэ язэбэн драмэм исюжет шъхьалэу зэрэщытыр Абу хигъэунэфыкIыгъ. Зэлъа-шIэрэ тхакIоу, художественнэ лэжыгъэхэу адыгэ лите-ратурэм щызышIыгъэ МэщбэшIэ Исхьакъ фэгъэхыгъэ тхыгъэ Абу итхылы кыдигъэхьагъ. Лъэпкъ гумэкIыр, лъэпкъ гу-пшысэр МэщбашIэм итворче-ствэ ащыпхырыштыгъ, лъэпкъ щылаклэр кызыгъэлъэгъукIырэ, кызылотыкIырэ роман пчъа-

гъэ ытхыгъ. МэщбэшIэ Исхьакъ итворчествэ мэхъэнэ ин ри-тэу Абу етхы: «Нэм фэмы-плъэу шъуамбIо МэщбашIэм илэжыгъэлъэу, къэгъагъ зэмы-шъогуоу ихудожественнэ губгъо зеубгъу, итворческэ парамет-рэ кызылэуытырэр гъунэнч — адыгэу дунаим итыдэрэ чыплэ щыпсэуи поэтым игу-рыхэ нэплъэгъу кыуытыгъ, ахэмэ адунэететыкIэ-псэукIэ, ягугъэ-гупшысэхэр, ягумэкI-гукIаехэр, ягушIогъо-чэфыгъо-хэр лупкIэу кырегъэлъэгъу-кIых, кырылотыкIых, ипшына-бзэ релъхьэх...».

Непэ Шъхьэлэхьэ Абу шIэ-ныгъэм ылъэныкъокIэ юфшIа-гъэу ытхыгъэхэмкIэ, ышIагъэ-хэмкIэ адыгэ литературэм чыплэ гъэнэфагъэ щыуытыгъ. Мы тхылы томищыр адыгэ лъэпкъым инеп ыкIи инеущ. Арышъ, тхылы томищым лите-ратурэм ылъэныкъокIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шлухьафтын къаратыныр яфэ-шъуашэу сэлпытэ.

ЖАКIЭМЫКIО Зарим.

ИюфшIагъэхэр тэгъэфедэх

Адыгэ шьолъырым цыф исэу сшIошIырэп Шъхьэлэхьэ Абу ымышIэу. КIэлэегъаджэу юф зышIэхэрэр ары ар июфшIагъэхэмкIэ зыпэблэ-гъэ дэдэр. Ащ уригъэджагъэу, илекции горэм учIэсыгъэу щытмэ, уилъэпкъ зэхашIэ, литера-турэм фэщэныгъэу фыуиIэр, ныдэльфыбзэм идэхагъэ зэхэмышIэн плъэкIыштэп.

КIэлэегъаджэхэм яшIэныгъэ-хэм зыщахагъэхэрэ курсхэм тащылагъэу тызыкIожыкIэ, сы-дигъуи тиегъэджен програм-мэхэм зэхъокIыныгъэ горэ-хэр афэтшIы тшIоигъу, урок-хэр нахь гъэшIэгъонэу зэрэ-тшIыштыгъэм епхыгъэу гугъэ-гу-пшысэхэр зыдэтэхьыжыгъ. Абу «мыр мырэуштэу шыгъэн фæ» ыlorэл. Ижэбзэ бзэрэбзэ куу, лъэпкъ литературэм хэшIыкIэу афыриIэр дгъэшIагъоу, тхьагъо ахэдгъуатэу тызэрэдэлурэм тэр-

тэрэу пшъэрылпыкIэхэр зыфы-тегъэшIыжыгъ, тшIэрэр тшIо-макIэу, тшIофшIэн нахьышIу зэрэтшIыштым тыфегъэблы. Адыгэ литературэм уиэгъушхоу хахъохэр ешIых. ТитхакIохэм ятхыгъэхэм зэкIэми еджакIо-хэр ядгъаджэхэ, адызэхэтфы тшIоигъу. Ау литературэм те-лпытэгъэ сыхьатыр зэрэмыбэм кыыхэкIэу, зигъо тифэрэр ма-кIэ. Обзорнэу темэ гъэнэфа-гъэхэр яттынхэ, ягугъу тшIын фæу мэхъу. Нахь ашIогъэ-

шIэгъон хъуным, ори угукIэ уиэгъэрэзэжыным пае ильэс къэс кIэ горэ ахэплъхьан, про-изведениагъэу кыхауыгъэхэм гъунэ алыпфын фæе. Апэрэ Iэпылэгъу хъухэрэм ащышых Шъхьэлэхьэ Абу итхыгъэхэр.

Кыуаджэхэм юф ащызышIэ-рэ кIэлэегъаджэхэм, тхылы-кIэхэр псынклэу къазэрэнанэ-мышхэрэр хэткIи нафэ. Ягугъу зэхэтхыгъэу, такIэнэцIэу, кыт-Iэклэмыхьэхэзэ уахътэ тешIэу бэрэ кыыхэкIы. Лъэшэу тызэ-жэгъэ юфшIагъ Шъхьэлэхьэ Абу и «Зэхэуьгоегъэ тхыгъэ-хэр» зыдэтхэ тхылышхэр. Ахэр кызыдэкIым ыуж охътэ кIэ-кIым зэзгъэгъотынхэ слъэкIы-гъ. Ахэм япчъагъэкIэ бэ хъу-хэу статьяхэр ащызэхэуьго-гъэх, ятемэкIи зэфэшъхьа-фых. Тхыгъэ пэпчэ Абу ыма-къэ ащызэхэхэу, иеплпыкIэ-

хэм адесымыгъэштэн сымы-лъэкIэу сяджагъ. Къэлэмыр зы-дэсыгъэу урокхэм ащызгъэ-федэмэ, еджакIомэ алъыз-гъэлэсымэ дэгъоу кыисшIо-шIэу нэклубгъохэр згъэнэфа-гъэх, сатырыбэми акIэзгъэ-тхыгъ. Юфыгъуабэ къелэты, етIани уаджэж, къафэбгъэ-зэж къэси кIэ горэ ахэогъуа-тэ, лъэхъаныр фэшъхьафми, ямэхъанэкIэ зэрэкуух.

ТхакIохэм ятворчествэ зэд-гъэшIэнымкIэ, ятхыгъэхэм яте-мэ, яидеэ, геройхэр гъэнэфэ-гъэнымкIэ дгъэфедэщтыгъ ста-тыхэу «Жэнэ Къырымыз», «Зэгъогухэр», «КIымафэми шыблэр мао», «Кэстэнэ Дми-трий. Шылэныгъэ шьыпкъагъэр ишапхъэу. Образым илупкIагъ. Пейзажыр, ащ ихудожествен-нэ клочIэдэкI», «Цэй Ибрахим. Апэрэ лъэбэкъухэр. Дунаим

изэпырызэгъум. Лъэпкъ шIэ-жыым имардж», «Хьэдэгъэлэ Аскэр. Повестэу «Адыгэм ыпхьу». Лъэхъаныр, конфлик-тыр, характерыр», нэмыкIхэ-ри. Адыгэ тхакIохэм ахэтэп Абу зитворчествэ нэмысы-гъэ, иеплпыкIэ кызырэмыло-лагъэ.

Адыгэ Республикэм и Къэ-ралыгъо шлухьафтын фэгъэ-шъошэгъэнымкIэ наукэм ылъэ-ныкъокIэ къагъэлъэгъуагъэхэм Шъхьэлэхьэ Абу итхылышхэр «Зэхэуьгоегъэ тхыгъэхэр» ащы-щих. ШIэныгъэлэжыым июфшIа-гъэхэм мэхъанэу ялэри, егъэ-джэн лъэныкыуабэмэ ащыгъэ-федэгъэн зэрильэкIыштыри кы-дэтлпытэзэ, Къэралыгъо шлу-хьафтыныр кыратыныр тефэу тэлпытэ.

ШЭУДЖЭН Джантыгъ.

Джамбэчые гурыт еджа-плэу N 7-м адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ икIэлэ-егъадж.

(Къызыкълъыклорэр бэдзэогъум и 8-м къыдэклыгъэ номерым ит).

Сайдэ врачым а дэдэр рымлошъугъэми, ежъ шлу ылъэгъурэ клалэр инасып къымыхъыжышт нэмылэмэ, сьд ищылэжъ, нэужым зыгорэм ыгу фэклоным, Расул фэдэу шлу ылъэгъуным ищылэжъ тельгыгъэп. Ау ащ нахъи нахъ къэзыгъэгумэклыгъэр сабый къызыпыфэрэм хуон ылъэклыштхэр ары. Зэклэми зэпашлэшт лы имылэу сабый къызэрэпфэхъугъэр. Уадыгэ пшъашъэу ар къыохуэплэным нахъ емыкълу мэхъужа! Егъэшлэрэ хъонэжъэу къыпфэнэшт. Ащ ыуж псэогъуклэ къыпфэен адыгэ клалэхэм къахэклыным учымыгъ. Ащ изакъоп джыри зэгупшысэ фаер. Клалэр ины хъугъэми, «куирылъфыр» къыралу, ыгу рагъэлэжъэу игъашлэ къыхышт. Ащ дихъыхы, врачым игъоу къыфильгъэгъэм Саидэ къешлугъэп.

— Ар о уилоф, къыохуэплэн ылъэклыштыр сэ къыослуагъ, егупшыс ащ, — къегыйй врачым икабинет Саидэ къычлитупшыжыгъ.

Ышлэмэ хууштыр къыфэмыгъотэу Саидэ гугъу хэтыгъ. Джырэклэ сабый ышъо зэрэхэлъыр хэти рымыгъашлэми, ар шъэфы зэрэмыхъуштыр нафэ. Ежъ ар ымылуатэми, уахътэ тешлэмэ сабыим «къылотэшт». Арышъ, сабыир зыхаригъэхыштмэ, кыхъэ-лыхъэ зыримыгъэшымэ нахъышлу. Ащ тыриу-бытагъэми, ным еупчлыжыымэ шлоигъоу къэхъугъ. Ащ нахъ укызызыхышлыныу хэта щылэр! Ары шъхаем, ным ар сьдэуштэу рилошъушта? Ешлэпэ лъэш дэдэу ыгу зэрэхуэлэштыр, ыпсэ зэрэхэлэжыштыр. Арэу щытми, ныр упчлэжъэгу ышлынэу Саидэ рихъухагъ. Шэмбэтыр къэсэу къуаджэм окложыфэ ышлуабэ дашлэу нэрэ-псэрэклэ зилэжъ.

— Укъэклауагъа, сипшъашъ, — унэм зехъажыым, ныр нэгъушлоу, къызэрэфэзэщыгъэр къыхэщэу Саидэ къыфэчэфэу къыпэгъоклыгъ. — Укызымыклуагъэр тхъамэфич хъугъэти, уимышэныштыгъэу зыфэшлыр сымышлэу сыгумэклыгъ. — Ау ипшъашъэ рилъэгъулагъэр ным ыгу рихъыгъэп. Нэхъхъэу хэлъагъ, ыпэклэ зеришлыштыгъэм фэдэу лаллэ къырищэклыгъэп.

Гъогум ипшъашъэ тепшъы-хъагъэу, мэлэклэ телыхъагъэу къышыхъуи, ланэ къыфызэлухэу ным ригъэжъагъ. Саидэ адрэ унэм зычлэклым, гъогум зэрэтетыгъэ шыгъынхэр къызэблхъунхэшь, къычлэклыжыныу къышыхъоу ныр тлэклурэ лэлъагъ, ау къэмылэгъуахэ зэхъум ежъ ыдэжъ клуагъэ. Ищыгъынхэр къызэрэкложыгъэхэр зэрэщыгъхэу Саидэ плэклорым хэгъэклэгъагъ.

— Адэ, сипшъашъ, сэ ланэр къыпфэгъэхъазырыгъ, о ущылъ. Къычлэкли нхэ.

Саидэ ным къыдэпллыягъ нахъ, зи къылуагъэп. Ипшъашъэ ыгу зэрэмышлур ными ынэгъу клильэгъуагъ.

— Тлэклу шлагъэ, сипшъашъ, гукъанэ горэ зэрэуилэм гу зылыстагъэр. Узгъэгумэклырэр къысаплэ хууштба, ным нахъ укызызыхышлыныу хэт щылэр?

Саидэ ащ фэдэ гухэлъ илэти, ышлэмэ хууштымклэ еупчлыжыныу рихъухъэгъахэти, къегъэжъэгъахэ зэхъум игумэклэ ныр щигъэгъозагъ.

— Ы? — зэхихыгъэм къы-клигъэштагъэу къэкуагъ ныр,

— Сьд губгъэнышху, егъэшлэрэ цлэужъ! — ыгу елэжыгъэу къэтхъаусыхагъ. — Ар шъэфы хуонэп, цыфмэ зашлэрэм къыуалолэшттым изакъоми...

Къыригъэжъагъэр къыфэмы-ухэу къызэлухыагъ ныр. Саидэ зэнэгъегъэ шыпкъэм зэрэрихылагъэр ышлэшъ къэхъугъ.

— Ары шъхаем, нан, сэ сьд силажъ? Сэ сшлоигъоу ар хъугъэп. Егъашлэ сэ ар сшъхъэ... — Саидэ ынэпсы-хэр къечъагъэх, игушыли ныкъо-къалоу зэпигъэу.

— Хъугъэ, хъугъэ, сипшъашъ,

гъэхыгъэу врачым къырилуа-гъэри ыушъэфыгъэп. — Ау врачым къысфидагъэп, нэужым сабый схэмыклыжын ылъэклы-штэу ары ылуагъэр.

— Адэ ащ пае къэмыгъа-нэу сабыир зыхъагъэхын угу хэлъа?

— Ары.

— Ар хууштэп, сипшъашъ, — къыпиупкыгъ ным. — Бзыл-фыгъэм сабыеу ышъо хидзагъэр Тхъэм илэмырклэ хъугъэшъ, ежъ ным ащ ыпсэ ыгъэгъуным нахъ жъалымыгъэ хъужырэп, Тхъэм пщынэклаеу уигъэпщынэшт.

Псычъылэм ычлэгъ псыфабэ къычлэклыжыырэп

Рассказ

Игъоу ылытэмэ ежъ Тхъэр ары плызыхыжыштыр. Дуна-им уехыжъэу ахърэтым узы-кложырэм, Тхъэм пщынэклаеу уигъэпщынэшт. Ащ фэдэ бзыл-фыгъэм джэнэт машлор фы-зэхэгъэнэгъах.

Ным Тхъэр ышлэшъ мэхъу, быслъымэн диныр икъабыл. Ащ фэшл ренэу лэубытыплэу илэр Къурланыр, пегъымбарэу Мы-хъамэт ары. Мызыгъэгуми янэ ащ зэрэдиыхыгъэм Саидэ ехъырэхъышэжырэп. Зэклэм ышхъэ къеуагъ: «Бзылфыгъэ ныбжыкылэхэу сабыеу ашъо хидзагъэр мызэу, мытлоу хъызыгъэ-хыхэрэр зэклэ джыхънэмым клон хъумэ, джэнэтым ифэ-штыр боу маклэ хуон». Ар къы-мылони фэлъэклыгъэп.

— Ащыгъум, нан, джырэ бзылфыгъэхэм, зэклэ плэми хуонэу, джыхънэмым ипчэ афызэлухыгъэба!

— Афызэлухыгъ Тхъэм илэ-мырклэ сабыеу ашъо хидзагъэм ыпсэ зыгъэгъурэ пстэумэ, — ишлэшъхуныгъэ къыхэщэу ным ымакъэ пкъыагъэ.

— Адэ, нан, джы сыда сшлэ-мэ хууштыр? — къэгъулагъ Саидэ.

Ащ фэдэ упчлэ ипшъашъэ кыритымэ джэуапэу ритыжы-штыри хъазырыгъ. Къыримы-тыми, ежъ ар игъоу фильгъу-нэу ным игухэлъыгъ. Ар ыгу къэзыгъэклыгъэр Саидэ игушы-лэхэр, Нэхаекъомэ яклалэу Рус-там шлу дэдэ къелъэгъоу, ау ежъ ыгу фэмыклоу, шлоклоды-ным ишынагъоу щылэ хуугъэм къыгъащти, къырыджэгумэ, ежъ зыфигъэзэным цыгугъэу зы-ушъхаклугъэнкли мэхъоу зери-луагъэр ары. Ар анахъ хэклыплэ дэгъоу ным ылытагъ.

— О чыплэу мы лъэхъа-ным узэрыфагъэмклэ, сипшъашъ, — ылуагъ ным, — анахъ хэклыплэ дэгъоу щылэу сэ къысшлэшлэрэр, а зэрэплуа-гъэм фэдэу Нэхаекъомэ яклалэ шлу уелъэгъумэ, удэклоныр ары. Ау фэгъэгъытэшт къызэрэоры-джэгугъэм игугъу хэти фимы-шынэу. Ащ ежъыри къызери-мыгъэдэхэщтыр къыгурымылонэу Рустам клалэ делэп, ары сы-зэрэпллырэр. Ар сзыгъалорэр,

мары о къысэмылуагъэмэ ащ къыуишлагъэр сшлэхэщтыгъэп, зыгорэм рилуагъэмэ шъэфы хууныгъэп.

— Ары шъхаем, нан, шлу сымылэгъурэ, гучыилэ зыфэс-шыгъэ клалэм псэогъу сыфэ-хъумэ сьдэуштэу сьдышылэштэ? — къэупчлагъ Саидэ ынэ нагъо-хэм гумэклэ аклэлъэу. — Ащ нахъ хъазаб мэхъужа! Оры-ба, нан, ренэу зылорэр псычъы-лэм ычлэгъ псыфабэ къычлэмы-кыжъэу? Сабыир къэхъуми, ащ сытеплэз къэс ятэ къыси-шлагъэр сыгу къэкыжъэу, сигъа-

Пэнэшъу Сэфэр

шлэ къэсхыштыр, ащ фэдэ лъфы-гъэми гуклэгъу фысилэнэп. Ипшъашъэ кырилуагъэм узэ-гупшысэ хэлъыми, «тэрэз къэплуагъэр» ылоу ныр гъусэ фэхъушъугъэп. Ипшъашъэ ды-ригъаштэмэ хуон ылъэклыштым къыклегъаштэ.

— А сипшъашъ, — кыригъэ-жъагъ ным, зыныбжъ хэклотэгъэ бзылфыгъэ нэгъуфэу зэлъэгъэ жъугъэр псыхъалыгъонэ цыкълу фэдэхэу зыначлэ щызэхэхъы-тагъэм, иныбжыкылэгъум зэрэ-дэхэ дэдагъэм илэужхэр джы-ри зынэгъу клэплэгъорэ бзыл-фыгъэ къогъоу, ыпкъ уахътэм зэхъоклыгъэ фишлыгъэп плэми хуонэу пкъы зэхэхыгъэ дахэ зилэм, — хэти ежъ-ежырэу насып зыфишлыжырэп, Тхъэм насыпэу къыпфишлыгъэм ухэткли ушлоклын плээклыштэп, арышъ, пфэхъу-пфэмыхъуми, ащ уеуцол-лэн фае. Ар зы. Етлани о уизакъоп шлу ылъэгъугъэ клалэр зинасып къымыхыгъэу, ыгу зыфэмыкларэр псэогъу зыфэ-хъугъэу, игъашлэ дэзыгъэшлагъэу щылэр. Ижыкылэ адыгэ пшъа-шъэр дэклон зыхъуклэ, «клалэр угу рехъа-ремыхъа?» ылоу хэти еупчлыштыгъэп, ипшъашъэ псэ-огъу зыфэхъуштыр тыр ары къыхэзыхыштыгъэр, «Клэлэ дэгъу, унагъоу къызэрыкларэр бай» алозэ дагъаклоштыгъ. Зэ е тло горэм нахъ ымылэгъу-гъэ клалэм пшъашъэр дагъа-клоуи хууштыгъ. Ар дэгъу клоу арэп, сипшъашъ, ау джары адыгэхэм тишэныгъэр. Ащ фэмыдэ дэдэми, джыри ады-гэхэм а шэныр хэтынагъэп плэми хуушт. Джыри ныхэр, тыхэр хэлъыхъухъэх япшъашъэ псэогъу зыфэхъуштымклэ. Ятэ е ежъ клалэм лэнэтлэшхо илэу, еджагъэу, гъэсагъэу е игъот инэу хэти фай. «Узидэклуахэ-рэм, клалэм укыгъэу зыхъуклэ, шлу плээгъужыштыр». Джары адыгэ ны-тыхъу япшъашъэ зыдэклоштыр ежъхэм къафы-хэзыхыгъэхэм зызэраухыжы-нэу къагъотыштыгъэр. Ащ шып-къэ хэмылэуи щытэп. Ар узэрихыплэрэ клалэм бэклэ елътыгъ. Гуклэгъу хэлъэу, пшъхъэ уасэ къыфишлэу цыф тэрэз узырихыплэрэм, укы-гъузэ уесэжъын, шлу плээгъу-жынын ылъэклышт. Ар сэ

сшъхэклэ сыушэтыгъэ. Уятэ псэогъу сыкызыфэхъум шлу слъэгъуштыгъэу сфэлэшъуштэп, сыфэе-сыфэмыахъоу, сыфэ-гуйтлоу сыкыдэклогъагъ. Ежъ шлу силъэгъуштыгъэти, къыс-фэдэгъу дэдагъ. Сэри нэужым шлу слъэгъужыгъагъэ, Тхъэм слимыхыгъэмэ, дунэе мылыкккли джы схъожыштыгъэп...

Ипшъашъэ ащ кырилолэшттыр зэхихымэ шлоигъоу ным игушылэ зэпигъэу. Саидэ джэуап къы-тыжыныр кын къызэрэщыхъурэр къыхэщэу ынэ нэгъо инхэр егъэпллыхыгъэхэу, чэфынчэу, гупшысэу щысэу ным зелъэгъум игушылэ къыпидзэжыгъ:

— Шулъэгъуныгъэр дэхэ-лэе, дэгъу-дэим зэремыллытыгъэр сэри къызгурэлэ, сипшъашъ, хэти ежъ ыгу рихъырэр зэклэми анахъ дахэу, анахъ дэгъоу къыщэхъу. Арышъ, «Нэхаекъомэ яклалэу шлу узылъэгъугъэр щыб-гъэзыи, Шъуашлэкъомэ яклалэ сыда угу зыкыпэбгъохыгъэр?» зыфэлэпшт упчлэр сшъхъэ къыз-гъэхъахэрэп. Ау занклэу къэс-лон, итеплэккли, илуплэккли зы-кли Расул нахъ лаеп Рустам, ишэнкли нахъ дэп. Ар псэ-огъу фэхъумэ насыпышлоу зы-зыллытэжыныу тикъуаджэ пшъашъэу дэсыр мымаклэуи къысэхъу. Ары, ыпэккли къас-лоу зэхэпхыгъэ, джыри къыклэ-сэлотыкыжы, псычъылэм ычлэгъ псыфабэ къычлэклыжъэу хабзэп. Арышъ, сэшлэ Рустам шъхъаклоу къыуихыгъэр щыб-гъэзыенышъ, гугъэбэныгъэ пэб-гъохыжынын зэрэмылэклыштыр, ау узэгупшысэ фаеу къыс-сыхъурэр мыщ фэд. Рустам шлу дэдэ уелъэгъоу плуагъэ. Ауштэу щытмэ, псэогъоу уфэ-хъумэ, угу химыгъэклэу, фэлъэ-кыштымклэ пшлоигъор къып-фишлэу ылэгъу уисэу уилыгышт. Мы лъэхъаным о чыплэу узэ-рихышлагъэмклэ, джыри зэ къэсэлэжы, ар анахъ хэклыплэ дэгъу. Мыхъужъ зышыхъурэм шлу узылъэгъурэлэ уилэныр дэп, — сьд ылоштыми ышлэштыми ипшъашъэ егъэшлэрэ цлэужыр къымыхыным клигъэгъушлуныр ары ныр зыфэгъуштыгъэр. — Ар зы.

Ащ даклоу, сабыим фэгъэ-хыгъэу къэплуагъэм къесло-лэшттым къедэлэ. Сабыим сыда илажэр? Ащ нэмыплъ зыфеп-тын фэдэ щылэу сэ сшлэрэп. Ар къызыхъоу, зыплъэгъурэм, убгъэ зэ зэбгъашъорэм, Тхъэм плымыхымэ, хэти лъэхъамынэ-нэу шлу плээгъужыштыр.

Саидэ шлогъэшлэгъоныгъ вра-чым кырилогъэ дэдэхэр яни къызэрэклилотыкыжыгъэхэр.

Янэ игушылэхэр, изэфэхы-сыжъхэр Саидэ ыгу рихыгъэх. Иакъыл зытефагъэхэм арыгу-шхоу зериложыгъэ: «Шылэныгъэ гъогоу къыклугъэм луш ышыгы!» Упчлэжъэгу зеришлыгъэм ры-клэгъушлужыгъ. Ащ ылу-ымылони, мы лъэхъаным чыплэу зери-хылаплагъэмклэ ащ игъоу къы-фильгъэгъум нахъ хэклыплэ тэрэз щылэу ышлэрэп. Ары шъха-ем, ежъ шлу ылъэгъурэ клалэ щылэзэ, ар щигъэзыенышъ, мыл дыкъэу ыгу зыфэхъуштыгъэ клалэм игъашлэ дигъэшлэнэу сьдэуштэу псэогъу фэхъушъу-шта? Ар ышхъэ къызеом, къы-клигъэштагъ Саидэ, «Хъау, хъау, ар сфэлэшъуштэп» ылуи ыгуклэ къэкуагъ. Зыгорэ къыдэгъушы-лагъэу, «Узэрэмыпшъэшъжыыр, лыи уимылэу сабый пшъо зэ-рэхидзагъэр зышчымыгъэгъупш. Ащ Расул щыгъуазэ хъумэ, псэогъуклэ къыпфэенэу къып-шэхъумэ, лъэшэу ухэукъо» кырилуагъэу къышыхъугъ.

(Джыри къыкълэыклошт).

ТИКЪЭГЪЭЛЪЭГЪОНХЭР

Сурэтыр «къэзыгъэ- гушылэрэр»

Шьо зэфэшъаф-хэмкэ къэкларэкэ сурэтхэр лъэгупхъэх. Дмитрий Войновым зэхэхэм гушылабэ къыщимыуагъэми, искусствэм зэрэхэцагъэм псынклэу уналэ теодзэ. Адыгэ Республикэм ыцлэ дахэкэ зыщыралощт къэгъэлъэгъонхэм исурэтхэр арахыплэхэу бэрэ къыхэкы.

Цыфыр чым зэрэрыклорэм даклоу, псэушъхъэхэм, бзыухэм, нэмык-

Уишъэф хэт еплошта?

Сурэттехыр, апэрэмкэ, психологэу шытын фае. Цыфым ыгу ихыкылар нэплъэгуклэ къымышлэштми, гулытэ чанклэ зэригъэшлэн ылъэкыштыр маклэп. Чэщыр хэклотагъ, чыылэ, осыр кесыгъ. Пшъашъэр изакъоу тетлысхьаплэм тес. Пцэжыяшэр изакъоу нэпкъым шыолъэгъу. Псым тель лъэмыджыр чэщым зэрэплъэгурэмрэ мафэм гу зылып-тэрэмрэ зыкы зэфэдэхэп. Нэфынэу лъэмыджым дэж чэщым шыплъэгурэм угуклэ, тлэкы нэмылэми, узэригъэфабэрэр сурэттехым къегъэлъагъо. Аркадий Кирнос къызэрэтиуагъэу, сурэтым ишъэфхэр зэгъэшлэгъошлэху тлытэрэп. Сурэт пэпчъ уеплызэ авторым гу зылытагъэм уналэ теудзэныр фэшъаф лоф.

Дунаим шыцлэрыло сурэттеху Мыекъуапэ дэххэм Дмитрий Войновым ахэтэлытэ. Республикэ филармонием иартистэу Сергей Пособиловым саксофонимкэ, нэмык музыкальнэ лэмэпсымэхэмкэ къэгъэлъэгъуаплэм оредышхохэр къыщыригъэуагъэх. Дахэу ашыгъэ сурэтхэм уяп-лызэ, ащ фэдэ музыкэр зэхэпхы зыхыуклэ, искусствэм

Псэ зыпытыр гурылогъошлэ

Сурэттеху Дмитрий Войновым илофшлагъэхэм якъэгъэлъэгъон икызылухын фэгъэхыгъэ зэхэхэу Мыекъуапэ щыкыуагъэм сэнэхъат зэфэшъафхэр зилэхэр хэлэжыгъэх. Ахэр зэфэзыщгъэ искусствэм цыфыр зэриплурэр зэлуклэм къычалауагъ.

Адыгэ Республикэм исурэттехэм я Союзрэ Мыекъуапэ ифотоклубэу «Лэгъо-Накэрэ» Адыгейм культурэмкэ и Министерствэ исурэткъэгъэлъэгъуаплэ къыщызылуахыгъэ къэгъэлъэгъоним тарихыр, тыкъэзыуцухэрэ дунаим идэхэгъэ, цыфым игупшысэхэр, нэмыкхэри къелуатэх.

Тиреспубликэ исурэттехэм я Союз итхьаматэу Аркадий Кирнос зэхэхэр зэрищэзэ, Дмитрий Войновым итворческэ гьогу къытегушылагъ. Д. Войновым Адыгэ къралыгъо университетым хысапымкэ ифакультет къыухыгъ, икэлэцыкыгъом нахь шлогъэшлэгъоныгъэр сэнэхъат фэхъугъ. Адыгэ Республикэм культурэмкэ иминистрэ игуадзэу Шъуапцэкъо Аминэт, министерствэм иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ, Мыекъуапэ иадминистрации ныбжьыкэ лофыгъохэмкэ иотдел ипашэу Ирина Сергеевар, искусствоведэу Людмила Гунинар, Адыгэ Республикэм лъэпкъ культурэмкэ и Гупчэ ипашэу Къулэ Амэрбий, нэмыкхэри зэхэхэм къыщыгушылагъэх, шытху тхылхэр, нэпэеплэ шлухьафтынхэр Д. Войновым ратыжыгъэх.

2004-рэ ильэсым къыщегъэ-

жыагъэу Д. Войновым сурэтхэр тырехых. Зэнэкъокъу 49-мэ ахэлэжыагъ. Мыекъуапэ, Краснодар, Рязань ащыклогъэ къэгъэлъэгъонхэм хагъэунэфыкыларэ чыплэхэр къащыдихыгъэх. Мэшлоку гьогум фэгъэхыгъэу «Узкоколейка» зыфиорэ сурэтэу тырихыгъэр Урысыем исурэттехэм ялофшлагъэ анахь дэгъухэм ахагъэхьагъ, Бельгием къыщагъэлъэгъуагъ.

Дунэе зэлуклэгъушхо 33-мэ Д. Войновым исурэтхэр къащагъэлъэгъуагъэх. Бельгием, Бразилием, Болгарием, США-м, Францием, Иран, Китаим, нэмыкхэм исурэтхэр къащыхагъэщыгъэх.

Мыекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет идепутатэу, общественнэ советэу «Единэ Россия» зыфиорэм ипашэу Бэрэдж Асыет зэхэхэм къызэрэщылауагъэу, Дмитрий Войновым исурэтхэр дунаим щашлэх. Москва къыщыдагъэкыгъэ тхылъ хэыгъэхэм къадагъэхьагъэх. Ащ фэдэ тхылмэ ащыц А. Бэрэджыр къытегушылагъ, Д. Войновым шлухьафтын фишыгъ.

Сурэттех цлэрыломрэ ипшъэжыерэ лентэ пльыжыр зэпаупкыи, къэгъэлъэгъоныр Мыекъуапэ къыщызылуахыгъ.

хэм уалъэплъэ. Зэклэми псэ апыт, гу зимылэ ахэтэп, ау шылэныгъэм еплъыкылу фырылэр хэта къызоылоштыр? Нэгъуэплэпэгъум къыклоцл сурэтэу тырихыгъэр гъашлэм къыхэнэжыным фэшл сыда анахъэу ыналэ зытыригъэтырэр?

Упчлэм иджэуап псэ зыпыт сурэтхэмкэ къылуатэу тэлытэ. Гушылэм пае, шы пльыжыр изакъоу шыт, ынэхэр зэлэгъэхьагъэхэп, ау гушылагъо аклэп-лягъорэп. Ятлонэрэ сурэтым шитлу шызэгот. Ахэри рэхьатэу шытых, чыгхэр къэлыагъох. Ящэнэрэ сурэтри шым фэгъэхыгъ. Шыр гьогу чыжъэ техьагъэу ошлэ-дэмышлэу къызэтеуцо, къызэплъэкыжы. Шым игупшысэхэр зынэсыхэрэр сурэтхэмкэ зэбгъашлэ пшлогъоу охъу, гуклэ олыхыо...

Шагум дэт къазхэр нэжжым еклолагъэх, лусэу къаритырым рыразэх, бзылфыгъэри къафэнэгушлэ. Зэрэпшыгъэр къызыхимыгъэщы шлогъоу нэжжыр пчэшъхьалум еклолэжыгъ. Сурэтхэу «Къоджэ цылакэр», «Жы хугъэ шъхьангъупчэхэр», фэшъафхэри шылэныгъэм къыхихыгъэх. Мафэ къэс ащ фэдэ сурэтхэр тэлэгъухэми, шъхьангъупчэхэм ятеплэ осэ шъаф фэошлы. «Бысымэу унэм илэр хэта?» зыфэпощтыр гум къехъэ.

купклэу илэр нахышлоу къыбгурэло.

Сурэтхэр зэхэхэм къыщытетхыгъэх.

ВОЛЕЙБОЛ

Нэклубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЛЪ Нурбий.

Краснодар щыщхэм ахыгъ

Урысыем и Къыблэ пляжнэ волейболымкэ изэнэкъокъу Мыекъуапэ щыкыуагъ. 1999 — 2000-рэ ильэсхэм къэхъугъэ клалэхэмрэ пшъашъэхэмрэ мэфищым къыклоцл зэлуклэгъухэм ахэлэжыагъэх.

Клалэхэр зыхэт купым апэрэ чыплыщыр Краснодар къыкыгъэхэм къыщыдахыгъэх. Пшъашъэхэм язэлуклэгъухэм Краснодар икомандэ ащытекыуагъ, Анапэ щыщхэр ятлонэрэ хуыгъэх. Мыекъуапэ иклалэхэри, пшъашъэхэри ятфэнэрэ чыплэм нахь лъагъэу дэклоенхэ алъэкыгъэл.

Мыекъуапэ иадминистрации физкультурэмкэ ыкыи спортымкэ икомитет итхьаматэу Дмитрий Щербаневыр, спортым илофышлэху Лпызбу Сусан, Делэкъо Адам, Сихъу Рэмэзан, Александр Тришиныр, Павел Зборовскэр гъэхьагъэ зышыгъэ спортсменхэм афэгъушлэхуагъэх, шлухьафтынхэр аратыжыгъэх.

Зэхэзыщагъэр ыкыи къыдззы- гъэкыларэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ Иофхэмкэ, Ізкыб къралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэлхыныгъэхэмкэ ыкыи къэбар

жыугъэм иамалхэмкэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакционер зыхэшылэр:

385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр:
52-16-79,

редактор шъхьалэм
иапэрэ гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты- гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын Иофхэмкэ,
телерадиокъэтын-
хэмкэ ыкыи зэлгы-
ІзсыкІэ амалхэмкэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлары-
шлал, зэраушыхьа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкІэмкыи пчъагъэр

3250

Индексхэр

52161

52162

Зак. 779

Хэутыным
узшыкІэтхэнэу шыт
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
ЗышыкІэтхэгъэхэ
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

Редактор

шъхьалэр

Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьалэм
иапэрэ гуадзэр

МэщлІэкъо
Саид

Пшъэдэкыжъ
зыхырэ
секретары

ЖакІэмыкъо
Аминэт